

Omvärldsanalys 2015-2017

Vänersborgs kommun

Omvärldsanalysen har tagits fram av en tjänstemannagrupp med representanter från kommunens olika förvaltningar. Tanken är att omvärldsanalysen ska utgöra ett underlag till politikerna inför arbetet med Mål- och resursplan.

Kommundirektörens ledningsgrupp (KDL) vill tacka till arbetsgruppen som under hösten 2013 har tagit fram **Omvärldsanalys 2015-2017**.

Arbetsgruppen: Ewa Lundqvist, Kommunstyrelseförvaltningen
Lars Rudström, Kommunstyrelseförvaltningen
Amanda Christiansdotter, Barn- och ungdomsförvaltningen
Curt Göran Krantz, Socialförvaltningen
Jasmina Lilja, Byggnadsförvaltningen
Samhällsbyggnadsförvaltningen

Läsanvisning

Allra först i rapporten får du en inledning där syftet med omvärldsanalysen presenteras och var den hör hemma i kommunens processer.

Utgångspunkten för omvärldsanalysen är att identifiera de förändringar i omvärlden de kommande åren som kan få stor påverkan på Vänersborgs kommun som geografisk plats och organisation.

Därefter presenteras fyra drivkrafter som visar trenderna i omvärldsanalysen. Sedan görs en omvärldsanalys inom kommunens strategiska områden med drivkrafterna som utgångspunkt.

Efter det kommer kärnverksamheternas omvärldsanalys, också de beskrivna utifrån drivkrafterna. Efter respektive strategiskt område och respektive kärnverksamhet beskrivs möjligheter och utmaningar i särskilda rutor. Dessa rutor förtydligar/sammanfattar viktiga områden som bör analyseras vidare i kommande diskussioner i kommunen.

Slutligen finns ett antal bilagor med nyckeltal, till största delen hämtade från Sveriges Kommuners och Landstings (SKL:s) databaser.

Omvärldsanalys 2015 – 2017

I vår vision är Vänersborg den attraktiva och hållbara kommunen i alla delar, hela livet. Omvärldsanalysen är ett underlag för att fatta framtida strategiska beslut och förbereda oss inför framtida möjligheter och utmaningar.

Kommundirektörens ledningsgrupp (KDL) vill särskilt framhålla dessa utmaningar för Vänersborgs kommun:

- **urbanisering** - landsbygd - stad
- **demografiska** förändringar - äldre befolkning
- **kommunikationer** och infrastruktur
- **fler arbetstillfällen** - ungdomsarbetslöshet
- **utbildning** - för framtida jobb
- **klimatfrågorna** - översvämningsrisk

Ove Thörnkvist
Kommundirektör

Innehåll

Inledning 6	6
Vad är en omvärldsanalys?.....	6
Varför gör vi en omvärldsanalys?.....	6
Arbetsgång	6
Omvärldsanalysen i budgetprocessen.....	7
Globala drivkrafter	9
Globalisering	10
Urbanisering	10
Individualisering	11
Teknikutveckling	12
Klimat och energi.....	12
Globala drivkrafterns påverkan på Vänersborg.....	13
Befolkningsprognos	17
Omvärldsanalys - Strategiska områden	27
Ekonomiska förutsättningar	28
Arbetsmarknad	35
Attraktiv arbetsgivare	37
Miljö	38
Folkhälsa	39
Stadsbyggnad.....	40
Kultur.....	46
Omvärldsanalys - Kärnverksamheter	47
Utbildning	48
Social service	52
Bilagor/Nyckeltal	59
Resursjämförelse med andra kommuner	60
Arbetsmarknad	61
Utbildning	62
Socialtjänst	66
Källförteckning	70

Inledning

Omvärldsanalysen skapar handlingsberedskap inför framtiden. Den ligger till grund för strategiska beslut.

Vad är en omvärldsanalys?

Omvärldsanalys handlar om att försöka förbereda sig inför framtiden. I omvärldsanalysen försöker man lyfta blicken och se utanför den egna organisationen och det egna närområdet. Det handlar om att identifiera starka trender som på längre sikt kan komma att påverka kommunens möjligheter att nå sina övergripande mål, oavsett om det påverkar positivt eller negativt. Omvärldsanalysen ska därför omfatta företeelser och förändringar som organisationen i regel har svårt att påverka, och som den därför helt enkelt måste förhålla sig till.

Omvärlden representerar faktorer som till övervägande del inte är direkt påverkbara av kommunen men kommunen kan genom sitt agerande anpassa sig själv eller förändra omvärldsfaktorerna på ett sätt som gynnar den egna verksamheten. Den omvärldspåverkan som ligger närmast den egna organisationen (Direkt styrning och Konkreta initiativ) är oftast lättast att påverka.

Man skulle kunna säga att om kommunen inte agerar över huvud taget, utan låter det ske som ändå sker, väntar en sannolik och trendframskriven framtid. Om kommunen vidtar vissa åtgärder och lyckas med dessa väntar en möjlig framtid. Om kommunen sätter upp egna mål, arbetar kraftfullt och lyckosamt för nå dessa kan det vara realistiskt att nå en önskvärd framtid.

Varför gör vi en omvärldsanalys?

Få personer skulle idag säga att en organisation, så som en kommun, skulle kunna fungera på samma sätt oberoende av vad som händer i omvärlden. Tvärtom är det så att kommunens möjligheter

att ge god service till medborgarna, att attrahera nya invånare och att ta kloka ekonomiska beslut är mycket beroende av att ha en så bra bild som möjligt av vad som händer runt omkring. Bra underlag gör det lättare för kommunens politiker att prioritera rätt och att våga fatta svåra beslut. Omvärldsanalysen syftar till att identifiera drivkrafter som kan vara av stor vikt för Vänersborgs kommun, dels som geografisk plats och organisation och dels som påverkar möjligheterna att nå kommunens vision och övergripande mål. I förlängningen ska den även säga något om vilka följder dessa drivkrafter kan få för kommunen. Omvärldsanalysen revideras varje år och för varje år fördjupas arbetet med analysen. Omvärldsanalysen är ett första avstamp till arbetet med kommunens budget. Analysen syftar till att ta fram en bild över de möjligheter och utmaningar som kommunen möter i framtiden och det är i ljuset av denna bild som de prioriteringar som sker i mål och budgetprocessen ska ses.

Arbetsgång

Kommundirektörens ledningsgrupp, KDL, är uppdragsgivare för arbetet med kommunens omvärldsanalys. Analysen arbetas fram av en grupp bestående av fem tjänstemän från fyra av kommunens förvaltningar. Deltagarna har valts ut för att de anses kunna komplettera varandra vad gäller olika perspektiv på omvärlden och framtiden. Arbetet har följts av en referensgrupp med två förvaltningschefer. Kommunstyrelseförvaltningen leder arbetet. Omvärldsbevakning sker kontinuerligt i samtliga förvaltningar och därför är det viktigt att alla deltar i arbetet. Gruppen har haft flera möten för att finna drivkrafter på en bred bas. Slutgiltig analys fastställs av KDL. Resultatet presenteras för kommunstyrelsen då arbetet med kommunens mål och budget inleds.

Omvärldsanalysen i budgetprocessen

Omvärldsanalysen är en del i kommunens budgetprocess. Budgetberedningen inleder sitt arbete i januari med att ta del av omvärldsanalysen. I början av februari har budgetberedningen presidieöverläggningar med kommunens tre större nämnder. I samband med denna gemensamma presidieöverläggning presenteras omvärldsanalysen vilket innebär att ett utbyte av information sker dels från förvaltningarna till politikerna och dels mellan förvaltningarna och mellan politikerna. Omvärldsanalysen blir en del av det planeringsunderlag som politikerna får ta del av inför sina beslut om prioriteringar vad gäller mål och resurser i kommande års budget, mål- och resursplanen.

Globala drivkrafter

Globala drivkrafter

Drivkraft eller motivation, är det som skapar rörelse eller förändring. Drivkraft brukar syfta på det som förändrar och medför händelseutveckling, trender, i samhället.

Globalisering

Globaliseringen är ett av vår tids kännetecken. Människor, regioner och företag blir allt mer beroende av varandra genom internationellt samarbete, handel och resande. Flödet av tankar, idéer, varor, kapital och människor mellan världens länder ökar. Konkurrensutsättningen för våra företag ökar och ställer större krav på att hänga med i utvecklingen. Denna konkurrens kan innebära att företag som under en lång period verkat på en trygg lokal/regional marknad snabbt kan bli utkonkurrerade från en global marknad.

I vår närhet byter företag ägare. Fordonsindustrin i Västsverige har på 10-15 år gått från att vara svenska företag till att ägas av stora företag från andra länder. Nya situationer uppstår, t.ex. då SAAB gick i konkurs i slutet av 2011 accepterade inte SAAB:s utländska ägare de nya intressenternas lösningar. Strukturförändringar går idag snabbare då det är lättare att från en annan världsdel styra företags fortsatta verksamhet ”långt hemifrån”.

Världens avstånd krymper och information sprids allt snabbare och det blir svårare att få en överblick av helheten. En maktförskjutning sker till nya delar av världen som kräver ny kunskap och specialisering. För företagen innebär den ökade rörligheten och snabbheten att konkurrensen ökar samtidigt som nya marknader har öppnats.

Det sker idag ett globalt arbete när det gäller miljö och klimatfrågor. Detta är bra exempel på frågor som idag inte kan lösas enbart nationellt och visar på att samarbeten mellan världens nationer påverkats i positiv riktning av ökad globalisering. Internationella kontakter blir viktigare och

sammanlänkningen till andra delar av världen skapar ett ömsesidigt beroende, men även en ökad komplexitet. Det blir allt viktigare att kunna hantera många olika relationer och kulturer även på den lokala arenan.

Urbanisering

Under industrialiseringen bestod urbaniseringen i Sverige av utflyttning från landsbygden till tätorter och städer. Under senare tid har även mindre städer och tätorter tappat befolkning till storstadsregionerna och högskoleorterna. Inflyttningen till storstäderna har stärkt deras betydelse, både som en politisk maktfaktor och som kulturbärare. Storstaden lockar människor med sitt utbud av arbetstillfällen, nöjen, kontakter och utbildning. Urbaniseringen är en global process. För första gången i historien bor nu en större del av jordens befolkning i städer än på landsbygden.

I Sverige bor 87 procent av befolkningen i en arbetsmarknadsregion med fler än 100 000 invånare. Hälften av Sveriges befolkning bor i någon av de tre storstadsregionerna.

Urbaniseringen sker idag snabbt i stora delar av världen. Täthet lockar människor då där ges möjligheter till kontakter, utbildning, arbete, nöjen och ett stort utbud av fritidsaktiviteter. Nya begrepp som stadskultur utmärker trender som styr ungdomars val av studieort, där man också blir kvar efter studietiden, samt även vid byte av bostadsort.

I Sverige sker idag de kraftigaste befolkningsökningarna i stråk kring vägarna E6, E18 och E20 och där i större städer med dess omland. Högskolor och universitet är andra faktorer som påverkar val av stad man flyttar till. (SCB:s statistik över befolkningsförändringar stärker den bilden i stort även om undantag finns).

- Fortsatt urbanisering urholkar underlag för service i kommunens mindre tätorter.
- Bostäder kommer inte fram tillräckligt snabbt i tätorten.
- En utbyggd handel i våra grannstäder är ett hot mot vårt centrum.
- Erbjud bostäder i mycket attraktiva lägen nära vatten och centrum. Detta är en möjlighet som bör ges högsta prioritet under de kommande åren.
- Våra bostadspriser är konkurrenskraftiga jämfört med våra grannkommuner.
- Vårt centrum har stora kvaliteter som måste tas tillvara. Fortsätta att utveckla den "lilla staden" och kultur i ett vidare begrepp.
- Förbättrad tillväxt av centralorten är avgörande för att antalet invånare ska öka i kommunen.

Individualisering

Från att ha varit en liten kugge i familjen, släkten och samhällsmaskineriet uppfattas individen alltmer som en okränkbar, fristående enhet, i första hand ansvarig inför sig själv. Det sker en förskjutning från fokus på skyldigheter i samhället till rättigheter. Samtidigt ifrågasätts auktoriteter i större omfattning. Tilltron till hierarkiska system såsom politiska partier, kyrkan och skolan som institution minskar. Detta kräver en ökad dialog med våra medborgare i stora frågor som berör våra medborgare och detta har märkts tydligt under 2012.

Den ökade individualiseringen av samhället är inget nytt. Värderingarna kring individen och

kollektivet varierar över tid. För tillfället är vi inne i en period av ökad handlingsfrihet för individen i förhållande till kollektiv som familjen, samhällsklassen eller generationen. Fokus ligger på ökade valmöjligheter och självutveckling. Antalet ensamhushåll är internationellt sett högt i Sverige.

Vidare vill alla individer och företag vara unika. Arbetstagarna vill kunna styra över sina arbetstider, kunna distansarbete och ta ledigt när de önskar. Konsumenten vill inte ha standardvaror som finns i varje hem och är masstillverkade utan söker det unika och mer originella.

- Ökad betydelse av sociala medier för kommunikation gör det svårare att fatta långsiktiga politiska beslut. Frågor i nuet dominerar.
- Genom att utveckla metoder för dialog kan kommunen uppfattas som lyhörd och öppen för åsikter från berörda medborgare i större utsträckning.

Teknikutveckling

Den tekniska utvecklingen har haft en stor påverkan på samhällsutvecklingen och utvecklingen sker i snabb takt. Just nu är vi inne i en period då fler människors och organisationers kommunikationer förändras i snabb takt med att teknik, i form av datorer, mobiltelefoner, surfplattor och datakommunikationer utvecklas. Vi har idag vant oss vid att med hjälp av till exempel telefonen kunna flytta pengar, boka biljetter och att deklarerat. Tekniken har även gjort det möjligt att hålla kontakten och skapa nya relationer med människor som bor långt bort genom bland annat facebook och skype.

Digitaliseringen som breder ut sig ger även möjligheter till smarta lösningar för att skapa trygghet och säkerhet i form av larm samt ökad komfort och energibesparingar. Teknikutvecklingen förändrar också förutsättningarna för kultur- och näringslivet, medieutvecklingen och demokratin. Utvecklingen handlar dock inte bara om nya funktioner och prylar, utan också om att stärka användarvänligheten och att erbjuda miljövänliga produkter.

Klimat och energi

Under 2007 fick klimatfrågan sitt genombrott. Problemet har under senare tid lyfts fram ännu mer då tillväxten ökar stort i folkrika länder som Brasilien, Ryssland, Indien och Kina. Den livsstil som vi i västvärlden är och varit vana vid kommer att påverkas när den sprids till allt större befolkningsgrupper.

Man kan idag se en etablerad internationell samsyn om att klimatförändringarna måste tvinga fram minskningar av oljeanvändningen, livsstilsförändringar och begränsning av utsläpp. Det som påverkar konsumtionen är priset på energi och råvaror. Mycket kan bero på hur mycket vi är

beredda att betala för den livsstil som vi har idag. Råvarupriserna påverkar intresset för att arbeta med att utveckla andra energislag.

Intresset för miljöområdet har långsiktigt vuxit de senaste decennierna genom att olika miljöproblem och miljörelaterade frågor tidvis har dominerat debatten. Vissa miljöproblem har minskat och dess orsaker kan ofta sökas i bättre teknik, lagstiftning och internationella överenskommelser. De miljöproblem som kvarstår och ökar är istället ofta knutna till vår livsstil och våra vanor. Att åstadkomma förändringar i människors konsumtionsmönster är svårt och tar tid.

På det lokala planet har klimatfrågan vunnit genomslag. Svårigheten att kombinera kraven på ett hållbart samhälle med kraven på tillväxt märks både i ett lokalt, nationellt och internationellt perspektiv.

Globala drivkrafterns påverkan på Vänersborg

Nedan redovisas hur en del av de globala drivkrafterna påverkar vår kommun på olika sätt. Urbanisering och minskad befolkning på landsbygden är ett tydligt exempel på detta.

Globaliseringen i Vänersborgs kommun

Påverkan och konkurrens från olika delar av världen ökar ständigt. Det finns företag i Vänersborgs kommun som arbetar med hela världen som marknad och är i högsta grad en del i en global värld. De finns här men har inte någon marknad här. De är inte på något sätt unika i detta. Det är viktigt att skapa ett bra företagsklimat i kommunen samt att som ort vara attraktiv för de personer som verkar i företagen.

Urbaniseringen i Vänersborg

Även lokalt sker det en urbanisering inom Vänersborgs kommun. Befolkningen har under en rad år minskat i kommunens mindre tätorter.

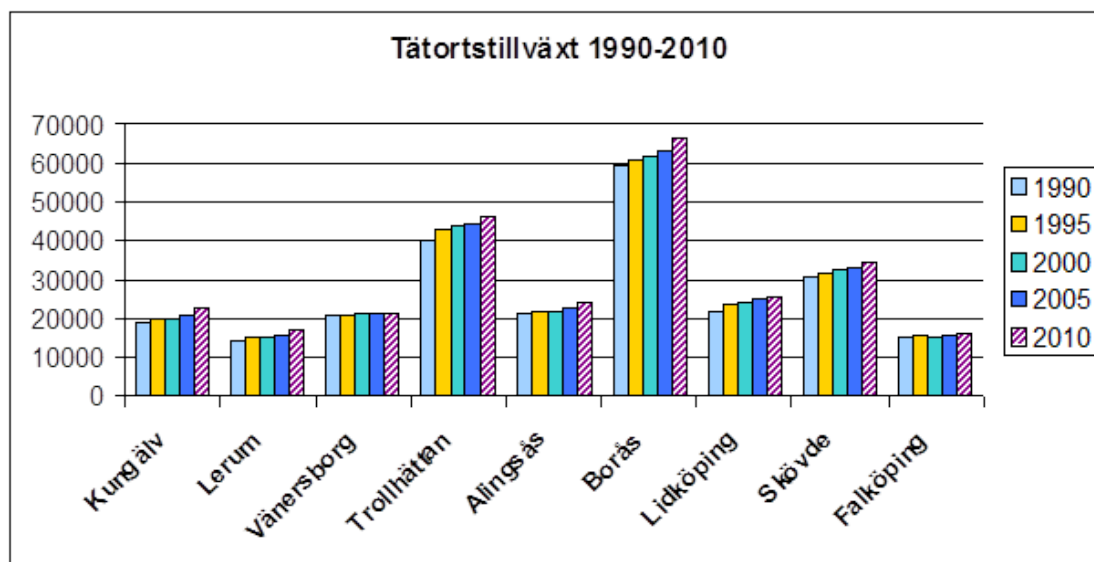
Vänersborgs tätort har haft en blygsam tillväxt. Jämfört med andra större tätorter i regionen har Vänersborgs tätort bland den lägsta tillväxten.

Det finns en trend mot att den stadsnära landsbygden blir mer attraktiv. Den erbjuder en trygg och charmig boendemiljö samtidigt som stadens utbud finns inom räckhåll. Denna trend märks i områden norr om staden utmed Vänern genom ökade huspriser. Stadsnära innebär ca 5-15 minuters bilväg från centrum och/eller Resecentrum.

För att stärka centrum i Vänersborg är det viktigt att tätorten växer. Detta ger ökat underlag för det som människor idag i större utsträckning efterfrågar, bl.a. kultur i ett vidare begrepp.

Vänersborgs tätort har en tillväxt men den är svagare än andra jämförbara tätorter i regionen. I kommunens mindre tätorter, Brålanda, Frändefors och Vargön är det ingen tillväxt alls. Här minskar i stället invånarantalet, delvis på bekostnad av utflyttning till Vänersborgs stad och till andra större tätorter utanför kommunen.

Diagram: Tätortstillväxt 1990-2010

Befolkningen i tätorterna Brålanda, Frändefors och Vargön har minskat med 16, 18 respektive 4 % sedan 1990. Frändefors har tappat närmare en femtedel av befolkningen under denna period. Det finns idag inget som pekar på att denna förändring kommer att stanna upp. Det kommer att innebära att den kommunala servicen påverkas. Denna förändring måste mötas i god tid. En styrka är de goda kommunikationerna förbi de två tätorterna, vilket kan underlätta en omstrukturering av den kommunala servicen.

Tillväxten utanför tätorterna sker stadsnära med närhet till vatten, d.v.s. ett bättre läge än vad de två tätorterna Brålanda och Frändefors idag kan erbjuda. Att behålla befolkningen och att få tätorten/kommunen att växa kommer att vara den största utmaningen under de kommande 10 åren. Den ökade urbaniseringen innebär även en tuff utmaning för handeln i tätorten Vänersborg. Konkurrenten från närbelägna köpcentra är stor. Dessa planerar dessutom för en kraftig expansion under de kommande 10 åren.

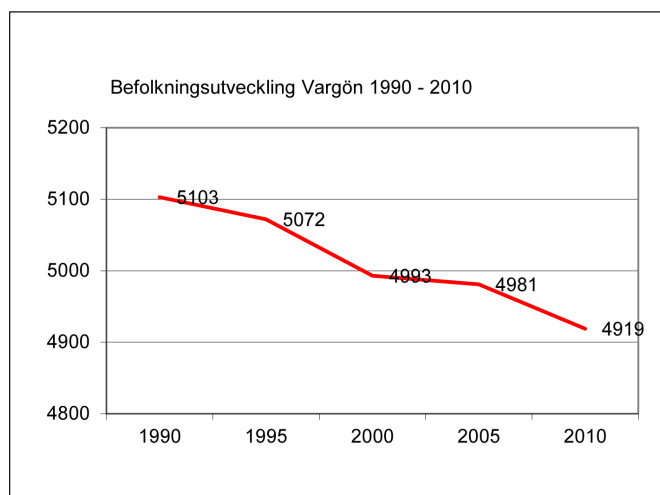
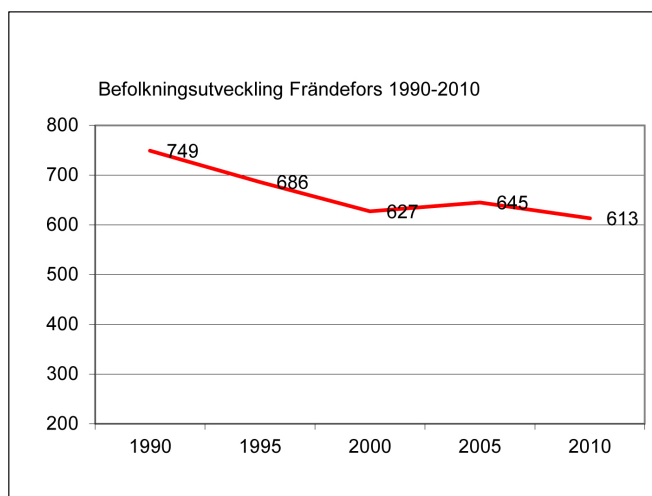
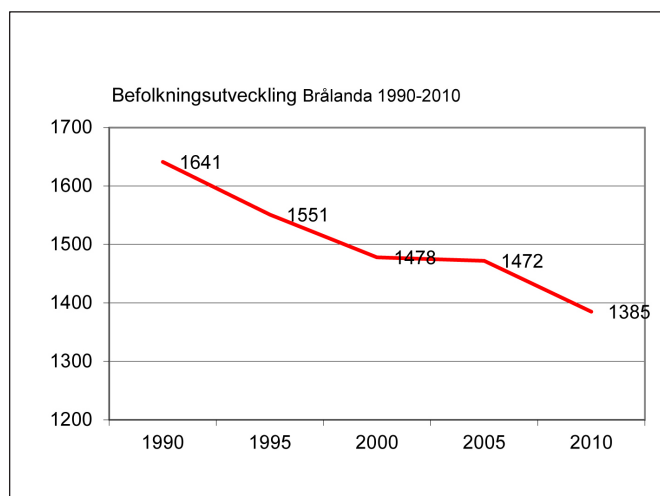
En av nycklarna för Vänersborg är att skapa tillväxt under den kommande 10-årsperioden är förbättrade kommunikationer och attraktiva bostäder. I december 2012 startade ny tågtrafik till Göteborg med sänkta restider. Under trafikens första år har resandet på banan fördubblats. Idag pågår byggnation av flera bostadsrätter i vår tätort samt nybyggnad av hyresrätter. För att få fler att flytta hit bör en huvuduppgift för våra förvaltningar vara att lägga stor kraft på att skapa förutsättningar för nya bostäder i bra lägen. Det verktyg kommunen förfogar enklast över är småhustomter. Under den kommande femårsperioden bör kommunen satsa på tre utbyggnadsområden för småhus, Öxnered/Skaven, Mariedal och Onsjö. I dessa områden ”äger” vi frågan och kan själva bestämma när och i vilken takt vi ska investera. I dessa områden finns god kommunal service med ledig kapacitet samt

goda kommunikationer. Här bör ett jämnt och stabilt underlag för till exempel barnomsorg och skola upprätthållas. Skapas en spretighet ökar svårigheten till stabila upptagningsområden för den kommunala servicen. Detta är ett led i en hållbar utveckling för Vänersborgs kommun.

Utvecklingen i våra mindre tätorter har varit tydlig sedan 20 år. Det är en fortsatt minskning i dessa tätorter och trenden talar för att denna kommer att fortsätta. En viktig uppgift är att kunna erbjuda de som vill flytta till en större tätort ett bra urval av olika bostäder. Alternativet är annars att flytten går till en annan kommun med mer attraktivt kommuncentrum. Kan kommunen inte erbjuda bra och attraktiva bostäder när den ”första vågen” av dem som ser möjligheten att skaffa ett bättre och billigare boende än vad som finns i Göteborg, kan det finnas risk för att de väljer andra orter med lika bra eller bättre kommunikationer.

Att få fram bra bostäder och att bättre marknadsföra de kvaliteter kommunen har är en av de viktigaste uppgifterna under de kommande åren. Att fortsätta på den inslagna vägen med att bli Sveriges bästa musikkommun är viktigt. Utbud av kultur i ett vidare perspektiv är attraktivt. I södra Europa är de få mindre tätorter som växer de orter som bland annat satsat på kultur och att skapa ett attraktivt centrum. Kommunen bör om möjligt jobba ännu mer aktivt för de företag som är intresserade av att exploatera för bostäder i Vänersborg.

Diagram: Befolkningsutveckling i Brålanda, Frändefors respektive Vargön 1990-2010

Individualisering i Vänersborg

Vi har sett tydliga tendenser inte bara i Vänersborg utan även i många andra kommuner - krav på dialog i viktiga samhällsfrågor. Tidningar, radio, sociala medier fångar snabbt upp frågor och driver dessa. Dialogen kring våra skolor, nya bostadsområden m.m. är tydliga exempel på en förändring i vårt samhälle. Idag ”räcker det inte” att rösta fram våra representanter en gång vart fjärde år. Det krävs mer än så, genom bland annat sociala medier.

Teknikutvecklingen i Vänersborg

Det är viktigt att attrahera människor att flytta till Vänersborg. Med bra tekniklösningar underlättas t.ex. distansarbete. Finns dessa underlättas etableringen av företag i nya branscher till vår kommun. En viktig attraktionskraft är enligt erfarenhet från Mälardalen, mycket goda kommunikationer, bra bostäder vattennära samt ett livligt centrum med ett stort utbud av kultur i vid mening, allt från ett flertal idrottsföreningar till musik. Miljöteknik är ett område med stor potential för framtiden.

Befolkningsprognos

Befolkningsprognos

Under hösten 2013 beställdes en ny befolkningsprognos. Den grundar sig på en viss ökning av bostadsbyggandet i kommunen som förväntas leda till dels omflyttningar och dels inflyttningar vilket i sin tur förväntas leda till ett växande invånarantal.

I december 2012 invigdes det nya dubbelspåret mellan Öxnered och Göteborg. Från invigningen till slutet av kvartal 3 2013 har resandet på sträckan fördubblats. Under innevarande år har befolkningen i Vänersborgs kommun växt kraftigt och var i november drygt 37 200 invånare. Inflyttning från övriga regionen och riket ligger till stor del bakom ökningen då födelsenettet är lågt. Under 2014 är förhoppningen om fortsatt ökning stor. Tillskottet till bostadsmarknaden ökar genom nya bostäder vid Quality, Roddaregatan, samt under 2014 vid gamla Källshagen.

Nedan följer en analys med slutsatser om en växande befolkning i kommunen. I andra delar av detta dokument (Omvärldsanalys med planeringsunderlag 2015-2017), till exempel under avsnittet Utbildning, beskrivs förutsättningar utifrån en befolkningsprognos utan tillväxt.

Där utgår man från SCB:s kommunala invånarregister (KIR) där endast en framskrivning av nuvarande befolkning görs.

Vänersborg 2013 – 2025 Prognos för framtiden

Den nya befolkningsprognosen förutsätter ett bostadsbyggande som leder till en inflyttning och därmed ett ökat invånarantal. Prognosen är indelad i två delar, en totalprognos samt en delområdesprognos framtagna till och med år 2025. Denna variant är endast avsedd att visa förändringen av antalet äldre på lång sikt. Säkerheten i en så lång prognos är mindre men rörligheten bland de äldsta är inte så stor utan prognosen kan ses som ett stöd vid planering av framförallt äldreomsorg.

Prognosen visar en ökning av befolkningen med ca 1 200 invånare fram till år 2022. Då prognosen bland annat grundar sig på ett visst bostadsbyggande förutsätts att byggandet av bostäder i Vänersborg tar fart. En ökning med ca 130 personer per år är då fullt realistisk.

Diagram: Totalprognos för befolkningsutvecklingen 2013-2022

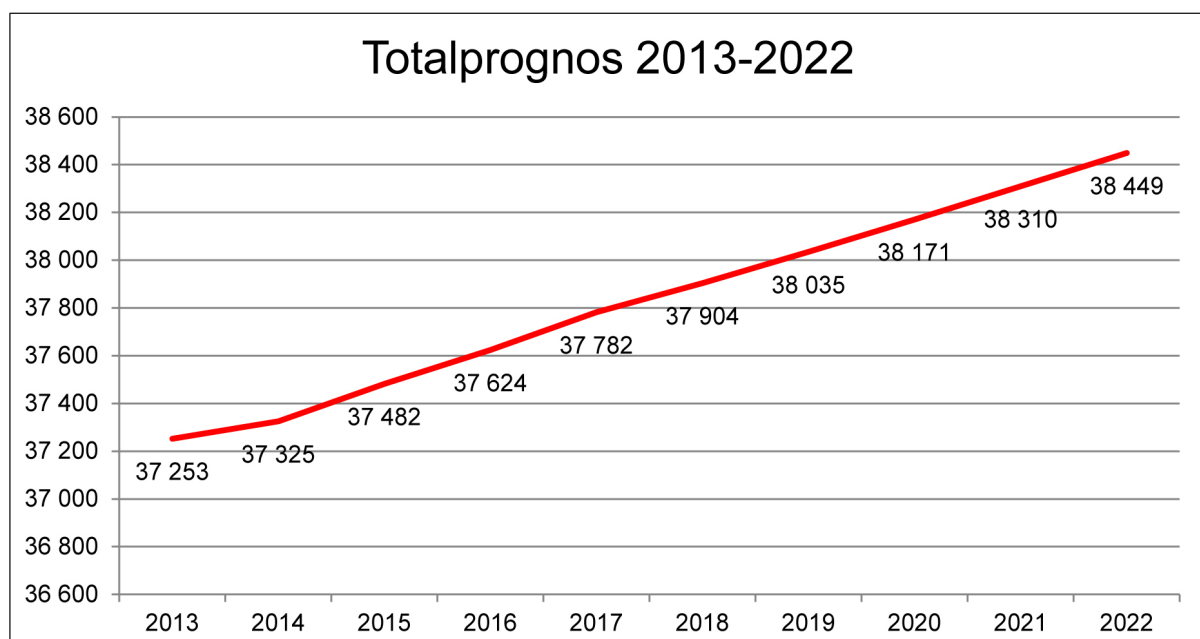

Diagram: Befolkningsförändringar i olika åldersintervall 2013-2022

Ålder	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Förändring
0-5	2 596	2 619	2 669	2 670	2 691	2 745	2 776	2 788	2 795	2 797	8%
6-12	2 932	2 996	3 041	3 119	3 185	3 203	3 219	3 255	3 279	3 320	13%
13-15	1 240	1 228	1 238	1 270	1 283	1 299	1 324	1 354	1 391	1 391	12%
16-18	1 311	1 251	1 264	1 254	1 245	1 253	1 281	1 291	1 306	1 328	1%
19-29	4 759	4 748	4 702	4 663	4 651	4 580	4 507	4 456	4 425	4 413	-7%
30-39	3 895	3 870	3 889	3 899	3 903	3 939	3 995	4 039	4 067	4 097	5%
40-49	5 185	5 128	5 001	4 876	4 764	4 704	4 654	4 600	4 563	4 518	-13%
50-59	4 770	4 843	4 933	5 074	5 111	5 151	5 157	5 175	5 222	5 225	10%
60-69	4 842	4 783	4 725	4 644	4 667	4 621	4 615	4 614	4 596	4 619	-5%
70-79	3 486	3 611	3 753	3 871	3 959	4 082	4 113	4 151	4 179	4 171	20%
80-89	1 853	1 860	1 873	1 891	1 916	1 915	1 983	2 039	2 073	2 147	16%
90-w	383	386	394	395	407	412	410	409	417	423	10%
Summa	37 253	37 325	37 482	37 624	37 782	37 904	38 035	38 171	38 310	38 449	3%

Tabellen visar förändringar i olika åldersintervall. Den förväntade bostadsproduktionen leder till inflyttning vilket påverkar att framförallt antalet barn, ungdomar och förvärvsarbetande förväntas öka. Vi vet idag att nya bostäder på kvarteret Krögaren (vid Quality hotel) byggs vilket frigör villor. I Botered och Brinketorp finns småhustomter liksom planer på nya i Öxnered, Mariedal. Vi vet att den största inflyttningen vi haft på 10 år var efter färdigställandet av Vänerparken.

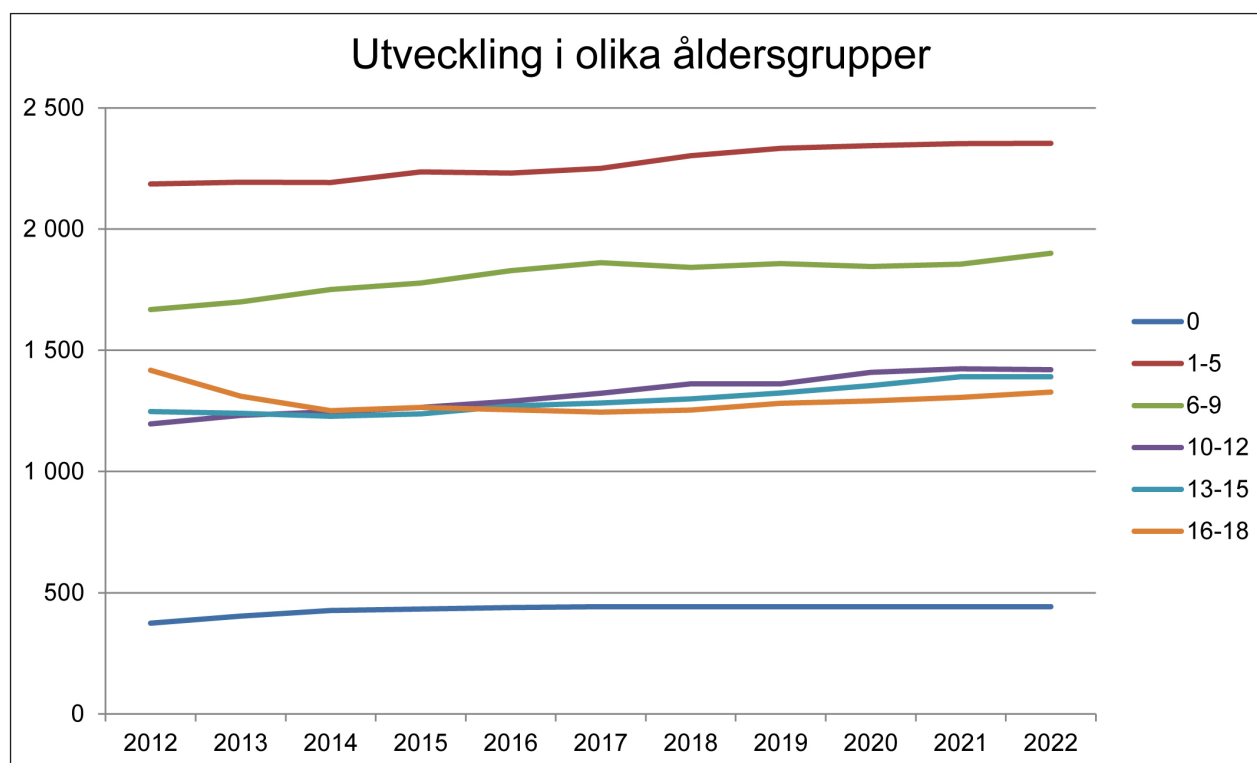
Effekter av detta avspeglas i prognosen som visar ett ökat antal barn och ungdomar i åldern 0-15 år. Gruppen över 80 år ökar men detta är kunskap vi har sedan tidigare och stärker bara bilden av de förändringar vi kan förvänta oss inom dessa åldrar.

En viktig aspekt som en prognos inte kan ta hänsyn till är konjunkturförändringar som sker snabbt. En hög arbetslöshet påverkar vår kommun.

Den största risken är utflyttning medan det inte är säkert att inflyttningen påverkas då de som söker sig hit antingen har jobb här eller väljer att pendla till annan ort och ser fördelar med ett boende i vår kommun. Prognosen arbetas om varje år för att vara så uppdaterad som möjligt. Vår ambition med nya bostadsområden är att både kunna erbjuda kommunens invånare alternativ till sin nuvarande bostad och att få de som har försörjning att välja att flytta hit för de värden kommunen kan erbjuda.

Med förbättrad infrastruktur och omflyttningar inom staden genom nybyggnation påverkas såväl befolkningens storlek som vår befolkningssammansättning och självklart måste vi planera för detta. ("Planer betyder inget men att planera betyder allt" citat Dwight Eisenhower).

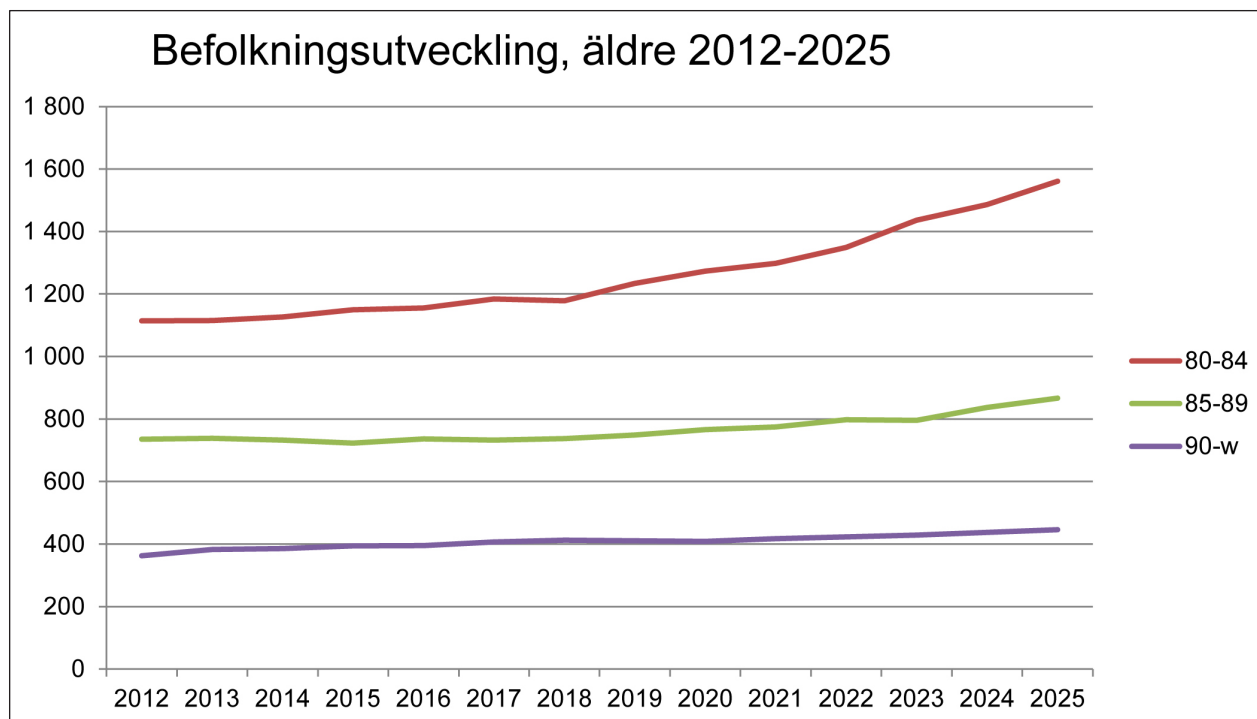
Diagram: Utveckling av barn och ungdomar i olika åldrar

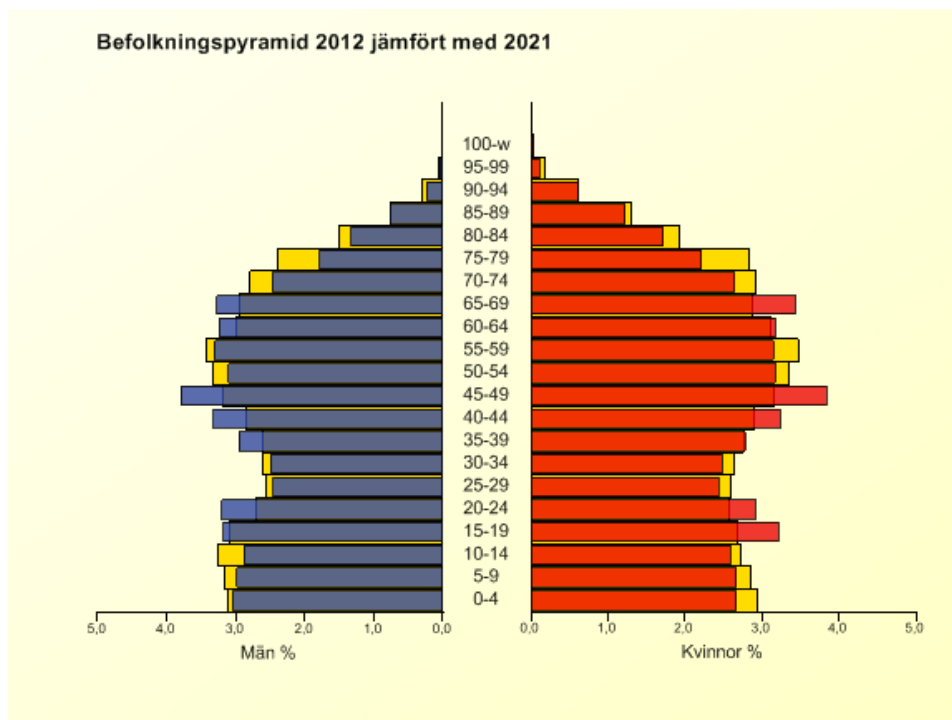
Diagrammet visar följande:

- Antalet födda barn är i stort sett opåverkat under prognosperioden.
- Antalet ungdomar i åldern 10-12 år ökar med ca 15 % eller ca 200 personer.
- Antalet ungdomar i gymnasieålder är i stort sett oförändrat under prognosperioden.
- Antalet 6-9-åringar ökar under prognosperioden med ca 12 % eller ca 200 individer.
- Antalet 1-5 åringar ökar något mot slutet av prognosperioden

Diagram: Prognos för befolkningsutveckling av äldre 2012-2025

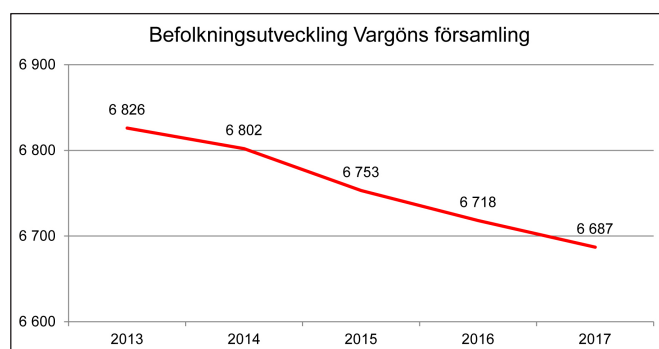
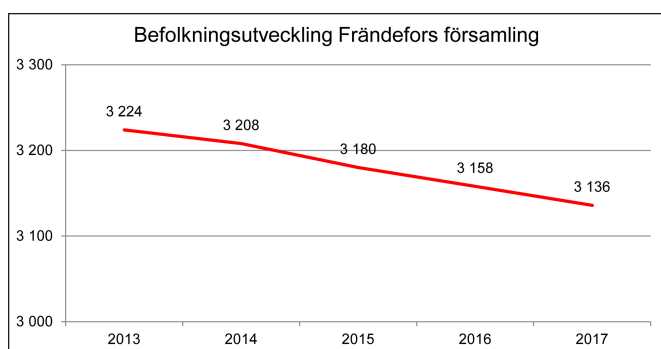
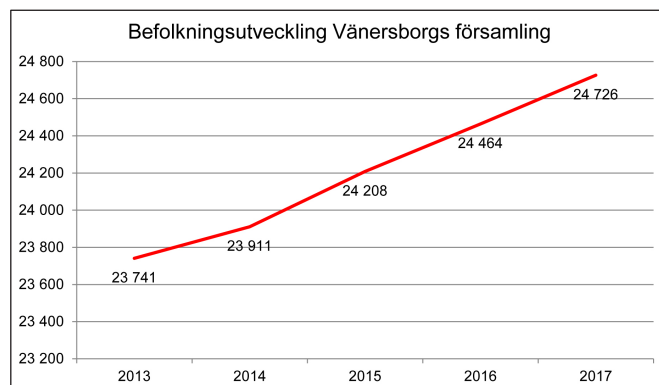
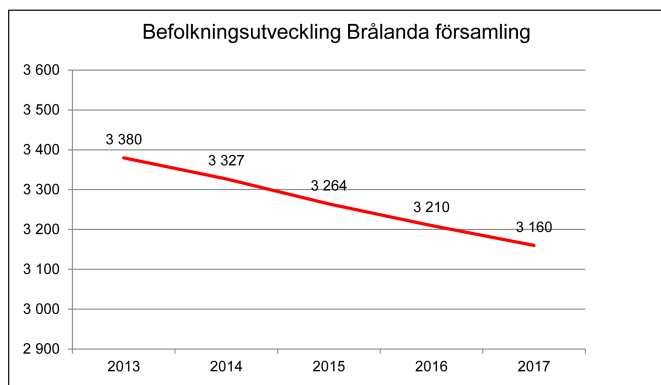

Diagrammet ovan är viktigt att visa då förändringen i de äldre åldersintervallen står för den absolut största ökningen i prognosen. Bland de äldsta (+90) sker en ökning med ca 16 % fram till 2025 och för de som är 80-84 år är ökningen ca 40 %. Vi vet att detta kommer att ske. Denna ökning är på intet sätt unik för Vänersborgs kommun. Denna förändring är en utmaning att klara.

Bilden visar förändringar i befolkningens sammansättning. De ljusa fälten avser år 2021. I pyramiden syns tydligt ökningen av antalet i de äldre grupperna och en minskning av de i åldern 35-50 år, det vill säga delar av de i förvärvsarbetande ålder.

Befolkningsprognosen pekar på en positiv utveckling av kommunen som helhet de kommande åren, men det finns skillnader mellan de olika kommundelarna. Utmaningen är att omsätta de detaljplaner som finns till konkreta bostadsprojekt. Lyckas inte detta de kommande åren kan vi i stället förvänta oss en stagnation av befolkningen i kommunen.

Bilden visar Brålanda, Frändefors, Vänersborgs och Vargöns församlingar som helhet. (Församlingar enligt SCB:s definition, vilket till exempel innebär att i Brålanda församling ingår även Gestads och Sundals-Ryrs församlingar.) Under fem år visar prognosen en minskning av befolkningen i samtliga församlingar förutom Vänersborg. Detta är inte unikt för mindre tätorter. Att förhålla sig till en fortsatt minskning av befolkningen i denna del av kommunen är en utmaning. I synnerhet gäller det att klara underlaget för skolorna på landsbygden. Bilden illustrerar en minskning som är typisk i hela landet i landsbygdsområden

Hot

- Befolkningsunderlaget fortsätter att minska i de mindre tätorterna och undergräver underlaget för skola och barnomsorg.
- Med minskat befolkningsunderlaget riskerar kommunikationerna att försämrans.

Möjligheter

- Med utbyggt VA utmed Vänerkusten finns förutsättningar för fler åretruntboende utmed Vänerkusten.
- Fler boende kan behålla ett underlag för skolorna i dalslandsdelen om de boende inte väljer skolorna i Vänersborgs tätort.

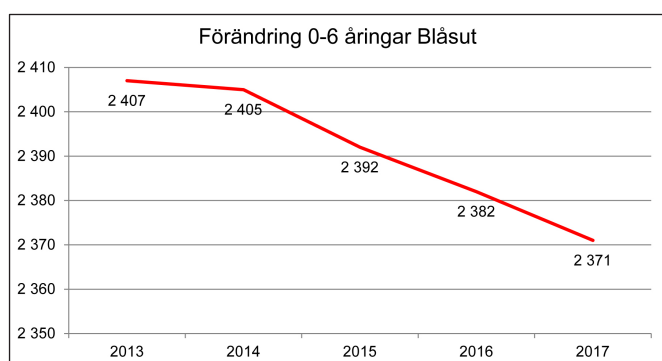
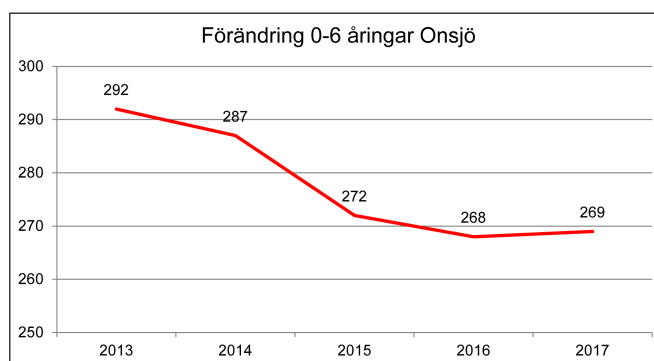
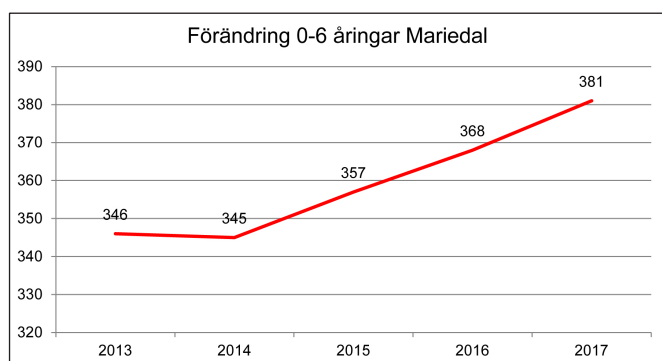
Skoloråden

Utmaningen för de kommande åren blir inom de skolområden där det sker stora befolkningsförändringar. Detta gäller i områden med såväl vikande som ökande befolkningsunderlag. Prognosen visar att befolkningen på landsbygden kommer att minska vilket kommer att få konsekvenser för elevunderlaget till skolorna. Även inom Vänersborgs tätort finns skolområden med minskande elevunderlag som till exempel Onsjö. Andra områden som till exempel Katrinedal har ökat de sista åren på grund av bostadsbyggande men börjar stabilisera sig.

Onsjö visar minskande elevunderlag medan Mariedal visar ökande elevunderlag.

Många av skolområdena visar att bilden ser ganska bra ut vad gäller underlag. Blåsut skola som haft ett ökande antal barn under en period visar nu en svag minskning. Katrinedals bostadsområde är färdigutbyggt och antalet småbarnsfamiljer blir färre (barnen blir äldre). Botered är klart för försäljning sedan hösten 2011 men försäljningen går trögt. De problem som finns idag med trånga lokaler på Blåsut skola bedöms lätta under prognosperioden. På Mariedal syns en ökning vilket är naturligt med satsning på småhus på Brinketorp.

Diagram: Befolkningsutveckling 0-6 åringar på Mariedal, Onsjö och Blåsut

Ovanstående diagram visar att det inte bara är på landsbygden som det sker stora förändringar i befolkningen utan även i centralorten. Ovan visas hur 0-6 åringar förändras under prognosperioden på Mariedal, Onsjö och Blåsut. På Mariedal märks tydligt att en medveten satsning på småhus i detta område ger ett ökat underlag för förskolor och sedan i skolan. En jämn nivå kan hållas

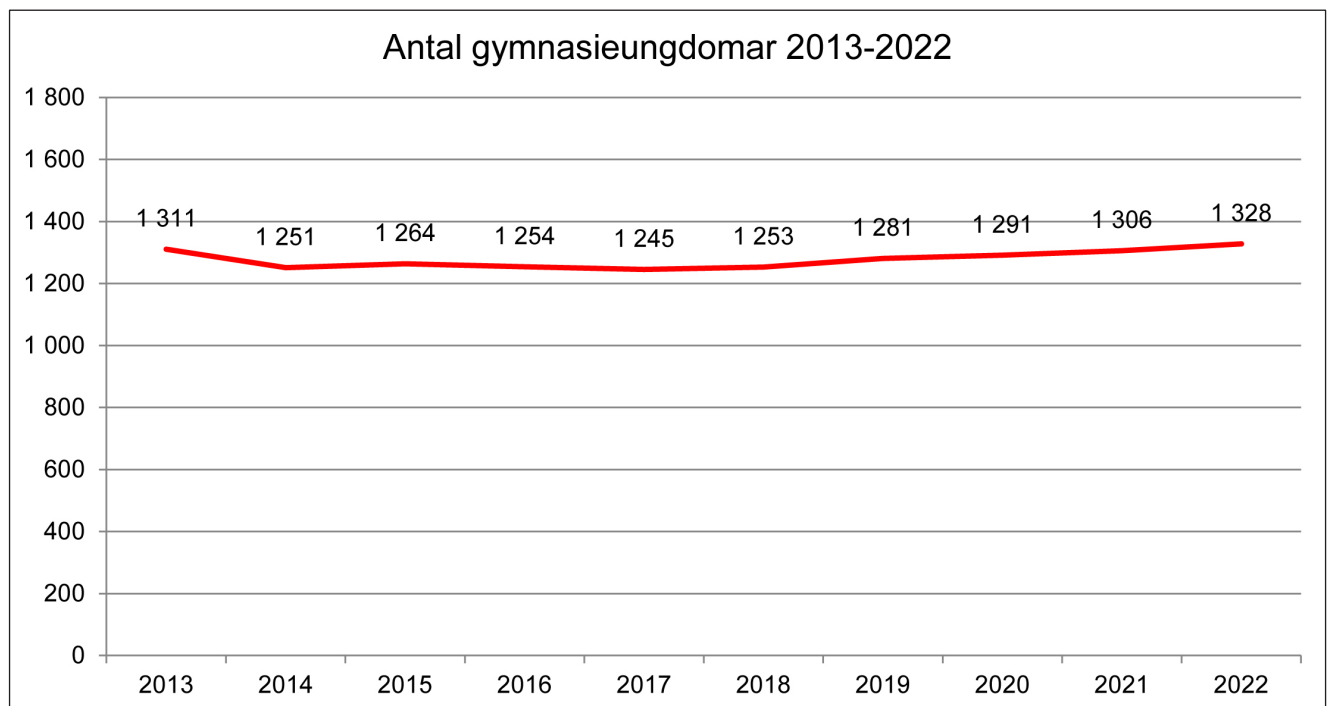
och befintliga lokaler utnyttjas. På Onsjö är det omvänt. Här behöver nya områden för bostäder planeras för att vända den vikande trenden. Förhållandet blir här det omvända med sämre utnyttjande av lokaler. I Blåsut mattas kurvan av vilket kan kopplas till att Katrinedal inte längre har någon inflyttning av unga familjer då området är utbyggt.

I prognosen är det inlagt en viss nybyggnation utmed Vänerkusten till följd av utbyggnad av VA-system. Det troliga är dock att den byggnation som sker byggs på ca 10 minuters avstånd med bil från centrala Vänersborg ”på landet men stadsnära”. Då skolvalet är fritt är det svårt att bedöma vart eleverna söker sig.

Den största förändringen inom skolan har varit nedgången av antalet gymnasieungdomar. Sedan några år har vi passerat botten och underlaget stabiliseras fram till år 2017.

Denna utveckling innebär en stor utmaning. Det är inte bara den demografiska förändringen som påverkar elevantalet på gymnasiet utan även det ”fria valet”.

Diagram: Utveckling av antalet gymnasieungdomar 2013-2022

Omvärldsanalys

Strategiska områden

Ekonomiska förutsättningar

Här presenteras en lägesrapport om hur ekonomin ser ut idag men också en bedömning om hur det kan tänkas se ut de närmaste åren i världen, i Sverige, i de svenska kommunerna och slutligen i Vänersborgs kommun. Dessutom förs en diskussion om Vänersborgs kommun har en god eller dålig ekonomi, vilket åskådliggörs i fyra diagram.

Ekonomin i världen

SKL (Sveriges kommuner och landsting) skriver i sin ekonomirapport från oktober 2013 att världsekonomin långsamt börjar hämta sig. USA:s ekonomi växer stadigt om än i väldigt långsam takt. Inom det av skuld- och bankkris lamslagna euroområdet, verkar det värsta vara över, för Spanien och Portugal. För Grekland och Italien, där det också är sociala spänningar respektive politiskt kaos, kvarstår det stora frågetecknet att räta ut.

I de nordiska grannländerna har den ekonomiska utvecklingen varit ytterligt svag. Även i den hittills så starka norska ekonomin har tillväxten börjat hacka. Från 2014 beräknas det bli bättre fart i takt med att tillväxten i övriga Europa tilltar.

Den penningpolitik som bedrivits av ECB (europeiska centralbanken), sen sommaren 2012, har inneburit att riskerna för finansiell och ekonomisk kris har minskat och situationen för EMU (den ekonomiska och monetära unionen), har stabiliserats. Detsamma gäller även i USA och Storbritannien där centralbankerna vidtagit åtgärder. Trots att världsekonomin långsamt håller på att hämta sig har den finansiella krisen satt bestående spår. Det innebär att den globala ekonomin under ett antal år framöver kommer att växa betydligt svagare än vad de gjort tidigare.

Många länder brottas fortfarande med svag tillväxt eller recession (tillbakagång) och tillväxtländernas ekonomier utvecklas i långsammare takt.

SKL prognostiserar dock att konjunkturen vänder mot slutet av 2013 och förstärks under 2014. BNP i euroområdet beräknas minska med 0,4 % under 2013 för att öka med 1,1 % 2014.

Ekonomin i Sverige

Konjunkturläget förbättras gradvis i Sverige. Den fortsatt relativt svaga tillväxten internationellt gör att återhämtningen i Sverige blir mer utdragen. Vi är mer beroende av inhemsk efterfrågan då exporten inte ser ut att öka till normala nivåer inom en snar framtid.

Sveriges Kommuner och Landsting gör bedömningar om BNP, arbetsmarknadens och skatteunderlagets utveckling.

BNP beräknas öka med 0,9 % under 2013 och 2,7 % under 2014. Det är den inhemska efterfrågan som bidrar till att tillväxten ökar under 2014. Såväl investeringar som hushållens konsumtionsavgifter växer i relativ snabb takt. Även exporten ökar men här väntas tillväxten bli mer begränsad.

Läget på den svenska arbetsmarknaden börjar förbättras först en bit in på 2014 och då väldigt svagt. 2014 beräknas arbetslösheten uppgå till 7,8 %. Det svaga arbetsmarknadsläget i kombination med en fortsatt stark krona håller tillbaka pris- och löneutvecklingen. Löneökningarna fortsätter att understiga 3 % och inflationen blir fortsatt låg under 2013 och 2014. Beräknad enligt konsumentprisindex, KPI, stiger inflationen från 0,0 % år 2013 till 2,9 % år 2016.

Den låga inflationen begränsar skatteunderlagets tillväxt. I reala termer, dvs. efter avdrag för pris- och löneökningar, är däremot skatteunderlagets tillväxt fortsatt stark 2013. Under 2014 begränsas tillväxten av pensionsinkomsterna till följd av att den s.k. bromsen aktiveras. Åren 2015-2017 växer skatteunderlaget med omkring 2 % per år i reala termer.

Den starka tillväxten är ett resultat framförallt av den återhämtning som beräknas ske på arbetsmarknaden.

Konjunkturinstitutets prognos i december 2013 visar att konjunkturen är på väg att förbättras och indikatorer pekar på att optimismen har återvänt i Sverige. Företag och hushålls förtroende har

stärkts, samtidigt som arbetslösheten minskar och sysselsättningen fortsätter att öka. Men svensk ekonomi hålls tillbaka av problemen i omvärlden som mycket långsamt håller på att lösas. Därför fortsätter lågkonjunkturen de närmaste åren, men i mildare form än tidigare.

Tabell 1. Nyckeltal för den svenska ekonomin

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP*	2,9	1,3	0,9	2,7	3,6	3,8	2,9
Sysselsättning, timmar*	2,0	0,7	0,4	0,6	1,4	1,7	0,8
Öppen arbetslöshet, nivå	7,8	8,0	8,0	7,8	7,4	6,8	6,6
Timlön, nationalräkenskaperna	3,2	2,8	2,3	2,8	3,2	3,6	4,0
Timlön, konjunkturlönestatistiken	2,5	3,0	2,5	2,8	3,2	3,6	4,0
Konsumentpris, KPIX	1,1	1,1	0,5	1,1	1,5	1,8	1,9
Konsumentpris, KPI	3,0	0,9	0,0	1,3	2,4	2,9	3,2
Realt skatteunderlag**	2,4	1,9	1,9	1,1	2,1	2,4	1,7

*Kalenderkorrigerad utveckling. ** Korrigerat för regeländringar

Ekonomi i Sveriges kommuner

Merparten av kommunerna har haft goda resultat under några år främst som en effekt av tillfälliga faktorer. Kommunerna har fått återbetalning av AFA försäkringspremier och konjunkturstöd från staten. Detta har varit positivt samtidigt som det kan ha skapat en falsk trygghet då resultaten förbättrats i slutet av varje år. År 2013 beräknar SKL resultatnivån till 10 miljarder kronor. År 2014 faller resultaten rejält, till endast 5 miljarder kronor. Det beror på att skatteintäkterna ökar relativt långsamt, statsbidragen ligger kvar på oförändrad nivå (dvs. urholkas reallt sett), investeringsbehoven pockar på och det kommer inga extra tillskott i form av återbetalning av försäkringspremier. För att inte behöva höja skatten kommer det att krävas besparingsåtgärder.

Åren efter 2014 börjar befolkningsförändringar i form av en ökad andel äldre och barn ställa högre krav på kommunsektorns finanser. Som en följd av allt mer omoderna och slitna anläggningar samt en kraftig urbaniseringstakt behöver också investeringsnivån öka ytterligare och därmed lånenivån.

Utan ökade statsbidrag kommer kommuner och landsting fram till 2017 behöva höja skatten med nästan 1 krona för att klara av att utveckla skola, omsorg och vård i samma takt som hittills.

I regeringens budgetproposition 2014 utlovades inga generella tillskott till kommunerna. Från och med 1 januari 2014 justeras det **kommunalekonomiska utjämningsystemet**.

För Vänerborgs del innebär förändringen ett förbättrat utfall med ca 20 Mkr då det nya systemet är fullt genomfört. Dock finns det en utjämningsavgift som påverkar systemet under 6 år och som innebär att Vänerborgs ökade intäkter år 1 (2014) sänks till 12 Mkr. I övrigt görs endast enstaka regleringar enligt finansieringsprincipen eller för minskningar som följer av andra beslut. Sparbetinget för gymnasieskolan (GY11) återkommer 2016 efter att ha återtagits under 2013-2015.

God ekonomisk hushållning och ekonomi i balans innebär att kommunen måste upprätta en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Det krävs även reserver för att kunna möta oförutsedda kostnadsökningar, minskade intäkter och behov av ytterligare investeringar. Med god ekonomisk hushållning menas också att dagens medborgare finansierar sin egen kommunala välfärd och inte skjuter upp betalningen till kommande generationer.

Från och med bokslut 2013 kan kommunerna inrätta **kommunala resultatutjämningsreserver**. Regelverket säger ”Medel från en resultatutjämningsreserv får användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel”. Resultatutjämningsreserver innebär en uppluckring av balanskravet. Kommunfullmäktige i Vänerborgs kommun har fastställt riktlinjer som innebär att resultatutjämningsreserven i kommunen maximeras till 50 Mkr.

Ekonomi i Vänerborgs kommun

En förutsättning/ram för kommunens ekonomi är de mål som kommunfullmäktige fastställt om god ekonomisk hushållning. I den gällande mål- och resursplanen 2014-2016 anges följande mål:

Finansiella mål

- Årets resultat bör uppgå till minst 0,5 % av skatter och generella statsbidrag. Långsiktigt bör resultatet uppgå till 2 %
- Kassalikviditeten bör vara minst 50 %
- Soliditeten bör förbättras
- Ej skuldfört pensionsåtagande bör minska som andel av eget kapital.

Skatte- och avgiftsnivåer

- Skattesatsen bör hållas oförändrad under mandatperioden

Ekonomiska mål och riktlinjer för verksamheten

- Nämnderna ska hantera beslutade budgetmedel rationellt och effektivt så att de gör mesta möjliga nytta för kommuninvånarna utifrån de uppgifter som kommunfullmäktige delegerat till dem.
- Kommunens tillgångar och skulder ska förvaltas på ett betryggande och effektivt sätt.
- Vänerborgs kommun ska i alla sammanhang eftersträva en välskött ekonomi. All verksamhet ska bedrivas i en anda av god ekonomisk hushållning och i enlighet med kommunfullmäktiges beslut om finansiella mål och ramar.
- Nämnderna ska arbeta fram verksamhetsspecifika mål och riktlinjer kring god ekonomisk hushållning.

Budget 2014

En annan förutsättning att utgå från är innevarande års budget. Den är grunden för antaganden kring kommande års budgetar. I 2014 års mål- och resursplan, som kommunfullmäktige fattade beslut om i september 2013, är det **ekonomiska resultatet budgeterat till noll kronor**. Det innebär att det finansiella målet om ett resultat som bör uppgå till 0,5 % av skatter och generella statsbidrag (10 Mkr) inte uppnås. Soliditeten är år 2014 budgeterad till 49 % vilket är 4 procentenheter lägre än budget 2013. Det innebär att målet om förbättrad soliditet inte heller uppnås.

Samtliga nämnders budgetramar är justerade för lägre internränta och för de ettårsanslag som gavs i budget 2013. Medel för att finansiera effekter av 2014 års löneavtal budgeterades centralt. I övrigt justerades nämndernas budgetramar enligt följande: Kommunstyrelsen har ett sparkrav om 2,0 Mkr. Kommunstyrelsen fick 0,6 Mkr i tillskott för ökade kostnader vid brandstationerna, 0,5 Mkr för utveckling av Holmenområdet samt 0,2 Mkr till Aqua Blå. Samhällsbyggnadsnämnden har ett sparkrav om 1,3 Mkr. Nämnden fick 1,5 Mkr för att riva Huvudnässkolan, Socialnämnden har ett sparkrav om 10 Mkr som till stor del uppnås genom beslutet att stänga äldreboendet Gläntan (8,1 Mkr). LSS-verksamheten tillförs 5,5 Mkr till nytt boende. Familjehemsvården förstärks med 0,3 Mkr och Torpa träffpunkt tillförs 0,6 Mkr. Taxorna inom omsorgerna höjs inte och därför tillfördes nämnden ytterligare 1,4 Mkr.

Uppföljning av skatte- och statsbidragsprognosen i budget 2014

I den senaste prognosen från Sveriges kommuner och landsting (SKL december 2013), ökar skatter och statsbidrag med ca 24 Mkr, jämfört med prognosen från april 2013, vilken låg till grund för MRP-beslutet. Det finns två huvudorsaker till denna ökning. Den ena är antalet invånare

i kommunen som har stigit med drygt 300 personer och ger ökade bidrag om ca 13 Mkr. Om invånarantalet består får det självklart också effekt de kommande åren. Den andra orsaken är resultatet av det justerade utjämningsystemet, ca 12 Mkr. De kommande åren ökar denna effekt då utjämningsavgiften minskar år för år. Förbättrade skatteintäkter i kombination med utjämningsen ger bättre förutsättningar inför 2015.

Det ekonomiska utrymmet inför planperioden 2014-2016

Den demografiska utvecklingen, med fler äldre, innebär ett ökat kostnadstryck på kommunen. Antalet barn och ungdomar i förskole- och grundskoleåldrarna ser också ut att öka. I Vänersborg beror det till största delen på prognostiserad inflyttning. Antalet gymnasieungdomar stabiliseras men det nya gymnasieförbundet, Kunskapsförbundet i Väst, som startade 1 januari 2013, innebär fortfarande en viss osäkerhet vad gäller verksamhet och kommande kostnadsbild. I bokslut 2013 aviserar förbundet om ett underskott och behov av ökade resurser i budget 2014.

Inom verksamheten omsorg om funktionshindrade kommer ökade behov av boenden då de stora ungdomskullarna lämnar skolan och vill flytta hemifrån. Det ställer större krav på anpassade boenden samt på stöd i dessa.

En annan aspekt på den demografiska utvecklingen är kommunens kostnader för tjänstepensioner som kommer att öka kraftigt de närmaste 20 åren och på så sätt ta i anspråk ett ökat ekonomiskt utrymme på bekostnad av den direkta verksamheten. Kommunens sammanlagda pensionsåtagande var 1 056 Mkr i bokslut 2012. Av dessa var endast 182 Mkr avsatta i balansräkningen.

Investeringsbudgeten är fortfarande omfattande (ca 175 Mkr per år i planen för 2015-2016) och kommer att innebära ökade driftkostnader för flertalet nämnder. Dessutom finns 215 Mkr kvar av investeringsutrymmet från budget 2013. Om samtliga oförbrukade investeringsanslag från 2013 överförs till 2014, så uppgår den totala investeringsbudgeten till 374 Mkr. Tillkommande kapitalkostnaden kan då beräknas till ca 20 Mkr per år.

- Fortsatt hög arbetslöshet påverkar kommunens ekonomi negativt de närmaste åren.
- Anpassa verksamheterna och kostnaderna utifrån demografin.
- Skapa finansiellt utrymme för att kunna finansiera nödvändiga investeringar.
- Ett lågt budgeterat resultat i kombination med fortsatt stora behov i verksamheten ställer krav på prioriteringar.

Finansiell profil

Har Vänersborgs kommun en god eller dålig ekonomi? För att besvara frågan måste kommunens ekonomi ställas i relation till något annat.

Ett sätt att besvara frågan är att göra jämförelser med andra kommuner. Kommunforskning i väst (KFI) har sedan 90-talet tagit fram finansiella jämförelser mellan kommunerna. Metodiken presenteras kortfattat i faktarutan nedan.

<p>Kommunforskning i väst (KFI) har tagit fram jämförande finansiella profiler för kommunerna. Utifrån åtta finansiella nyckeltal avseende kapacitet på lång och kort sikt, risk och kontroll görs en betygsättning av varje kommun i relation till genomsnittet i länet.</p> <p>I diagrammet nedan presenteras den finansiella profilen grafiskt genom den heldragna linjen. Betygsättningen sker i en skala 1-5 utifrån <i>bokslut 2012</i>. Betyget 5 är bäst och betyget 1 är sämst. Betyget 3 utgör det genomsnittliga betyget i länet.</p>	Nyckeltal i den finansiella profilen	
	Mått	Förklaring
	Skattesats	En låg skattesats anses positiv eftersom kommunen då lättare kan höja skatten.
	Soliditet	Självfinansieringsgrad. Eget kapital i procent av summa tillgångar.
	Finansiella nettotillgångar	Finansiella tillgångar - finansiella skulder i relation till kommunens nettokostnader. Speglar medellång betalningsberedskap.
	Kassalikviditet	Finansiella tillgångar i procent av kortfristiga skulder.
	Budgetföljsamhet	Budgetavvikelse för verksamhetens nettokostnader, kr per invånare.
	Resultat före extraord. poster	Resultat i kr per invånare
	Genomsnittligt resultat -3 år	Genomsnittligt resultat i kr/invånare
	Skattefinansiering av investeringar	Andel av investeringar som är finansierade av avskrivningar och årets resultat.

Vänersborgs kommun har förbättrat den finansiella profilen år 2012 och därmed har kommunen en något bättre finansiell profil än genomsnittet i riket. De under 2012 återbetalda AFA-medelen påverkade budgetföljsamheten positivt.

Den ökade graden av skattefinansierade investeringar kan kopplas till förskjutningar i tiden av investeringar. Skattenivån är högre i Vänersborg vilket ger ett lågt värde i profilen, medan övriga finansiella nyckeltal är i nivå med genomsnittskommunen.

Spindeldiagram: KFI - Vänersborgs finansiella profil 2010-2012

Om den finansiella jämförelsen enbart hade fokuserat på resultat och soliditet och kommunerna i Västra Götaland grupperades och rangordnades efter detta i en matris, så blir den övergripande bilden densamma.

Vänersborg hamnar i en mellangrupp och har i jämförelse med övriga kommuner i länet varken stark eller svag finansiell ställning. Det höga resultatet år 2012 gör att kommunen placerar sig i gruppen starkt resultat.

Matrisdiagram: KFI - Kommunerna i Västra Götaland rangordnade efter resultat och finansiell ställning 2012.

	Starkt finansiell ställning (En soliditet som är starkare än 20% under 2012 *)	Varken stark eller svag finansiell ställning (En soliditet som ligger mellan 0-20% under 2012 *)	Svag finansiell ställning (En soliditet som är svagare än 0% under 2012 *)
Starkt resultat (Resultatet var högre än 2 % av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2010-2012)	Halmstad Kungsbacka Lidköping Mark Mölnadal Skövde Sotenäs Ulricehamn Varberg Vara	Ale Alingsås Falkenberg Falköping Hjo Härryda Kungälv Laholm Tanum Tibro Vänersborg	Gullspång Munkedal Orust Stenungsund Tjörn Uddevalla
Varken starkt eller svagt resultat (Resultatet låg mellan 1%-2% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2010-2012)	Borås Strömstad Tidaholm	Dals-Ed Essunga Partille Trollhättan Töreboda Vårgårda Öckerö	Grästorp Göteborg Hylte Karlsborg Mellerud Skara Åmål
Svagt resultat (Resultatet var svagare än 1% av verksamhetens bruttokostnader under perioden 2010-2012.)	Herrljunga	Bengtstors Bollebygd Götene Lerum Svenljunga Tranemo	Färgelanda Lilla Edet Lysekil Mariestad

* Soliditeten innefattar samtliga pensionsförpliktelser.

Arbetsmarknad

Trender och drivkrafter

Regionala och kommunala utmaningar - Tankesamhällets framväxt

Världskartan håller på att förändras och ekonomisk och politisk makt förflyttas mot Asien. Enligt flera analysföretag som till exempel Kairos Future, växer ett nytt samhälle fram, ”T-samhället”. T:et står för tänkande och tankar. Världens idag högst värderade företag, Apple, baserar sin framgång på tänkande, inte produktion eller råvara. Microsoft är ett annat exempel. Att vara nära till tankar, idéer och innovation har aldrig varit viktigare än nu. T-samhället grundas på tre faktorer, närhet till kunskap - och innovationsnoder, uppkoppling mot dessa noder samt att verkligt värde skapas av förmågan att se vad som går att göra av detta, dvs. knyta ihop och skapa nya affärsidéer. Utvecklingen mot T-samhällen förstärks av faktorer som globalisering, ny snabbare teknik/IT, sociala webben mm.

Från arbetsmarknadsregioner till arbetsmarknadsnätverk

Allt sedan 1960-talet har industrin backat som skapare av sysselsättning. Istället är det kunskaps- och tjänstesektorn som skapar sysselsättning vilket är en av de processer som leder fram till tankesamhället. Samtidigt specialiseras både företag och individer alltmer vilket för människorna leder till att det blir allt viktigare att hitta rätt företag och rätt plats för att få jobba inom sin specialisering. Det leder till ökad benägenhet till pendling vilket vi kan se i växande arbetsmarknadsregioner. Detta leder till att kraven på uppkoppling mot resurserna stiger. Orter och regioner kopplar sig till andra orter och regioner och företagen kopplar sig till kunder, samarbetspartners, högskolor med flera.

Koncentration och specialisering

Denna ökande specialisering leder också till ökade krav på ”matchning” mellan kompetens och uppgift. Arbetsgivare söker lokalisera sig nära kompetenskällor som högskolor och universitet. Summan av de två processerna leder till en snabb koncentration av människor och företag till ”heta regioner” vilket kan leda till ökad urbanisering.

Kunskapen och tänkandet i T-samhället blir alltmer en större del av tillväxten och värdeskapande i Sverige och andra länder, framhåller Kairos Future. När människorna blir mobilare sjunker vikten av att vara fysiskt närvarande samtidigt som vikten av att vara ekonomiskt och idémässigt sammankopplad ökar. Precis som människor ingår i produktionssystem så ingår enskilda orter och kommuner i större idé- och produktionssystem som är mycket mer än geografiskt betingade.

Nätverksperspektiv

Traditionellt har man sett regioner som geografiska arbetsmarknadsregioner inom vilka man arbetspendlar. Problemet ligger i att man fokuserar på sina regiongränser och frågan om man finns innanför eller utanför gränsen. Istället kan man se regioner som ett nätverk av pendlingsrelationer. Geografin idag ersätts alltmer av relationer. Ekonomisk integration blir mer och mer betydelsefullt. Använder vi ett nätverksperspektiv och konstruerar en karta byggd på styrkan i pendlingsrelationer framträder en annan bild - *arbetsmarknadsnätverket*. Pendlingsrelationer, inklusive veckopendling och distansarbete, är en stark indikator på ekonomisk integration.

Den realistiska kartan

Genom arbetsmarknadsnätverket som utgångspunkt får vi en mer realistisk bild av Sverige idag. Nätverket visar att tätast är de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och

Malmö med viss pendlingsintensitet till Värmland, Dalarna och Norrbotten. Samtidigt visar kartan vilka kommuner som är isolerade. Modellen med arbetsmarknadsnätverk sätter fokus på det för kommuner viktigaste samspelet, arbetsresor. Kommunen kan se sig själv i sin omvärld och kan föra en strategisk dialog kring specialisering och utvecklingsstrategi. Vilka kommuner är knutpunkter? Vilka är förutsättningarna för olika kommuner? Var sker förtätningar? De är centrala frågor att ställa sig när det gäller arbetsmarknadsnätverk.

Långtidsutredningen

Långtidsutredningen ska fungera som underlag för den ekonomiska politiken genom analyser av utmaningar och möjligheter för den svenska ekonomin på sikt. För Långtidsutredningen 2011 (LU 2011) har den centrala frågan varit hur den svenska arbetsmarknadens funktionssätt kan förbättras. (se bilaga *Arbetsmarknad*)

Lokal påverkan

Sysselsättningen och arbetskraften förväntas fortsätta att öka i god takt under 2013 och 2014, men ökningen i sysselsättningen blir inte tillräckligt stark för att arbetslösheten ska minska påtagligt. Arbetslösheten i riket bedöms minska successivt från 8,2 procent 2013 till 6,4 procent 2017. Under 2014 bedöms arbetslösheten ligga kvar på omkring 8 procent och först under 2015 bedöms arbetslösheten minska mer påtagligt.

Ungdomsarbetslösheten är dock fortsatt hög i Vänersborg med drygt 26,0 % i oktober månad är därmed bland de högsta i länet och riket. Utbildningsnivån ligger i paritet med övriga riket med ca 30% som har högst grundskola, vilket utgör svårigheter för inträde på arbetsmarknaden.

Åtgärder som kan påverka arbetsmarknaden på kortare sikt

I budgetpropositionen 2014 föreslår regeringen bland annat:

- Yrkesintroduktionsanställningar införs
- Lärlingsprogrammen stärks
- Införande av korttidsarbete
- Tidiga och aktiva insatser för återgång i arbete efter sjukskrivning

- Att göra näringslivet medvetet om trender och drivkrafter.
- Att kunna hjälpa näringslivet med lösningar för nya behov.
- Att möjliggöra och stimulera sysselsättning för alla.
- Att vara flexibel till ändrade förutsättningar (t.ex. beslut från arbetsförmedlingen).

Attraktiv arbetsgivare

I Sverige är ett generationsskifte på arbetsmarknaden på gång då den antalsmässigt stora fyrtiotalistgenerationen ska ersättas av yngre personer. Utmärkande för den yngre generationen är att den präglas av individualism, tror inte på auktoriteter och inte minst är de rörliga i sina värderingar och beteenden. Trots detta värderar man anställningstrygghet högt. Ur ett kommunalt perspektiv är det också viktigt att konstatera att även om den yngre generationen som personer är starka individualister, så tror de att människor gynnas mer av samhälleliga lösningar än att var och en sköter sitt.

Fler ungdomar utbildar sig och flyttar till högskole-, universitets- eller storstäder samtidigt som pendlingen har ökat markant sedan början av 1990-talet. Idag pendlar nästan en tredjedel av de förvärvsaktiva. Ökningen är en konsekvens av förändrad arbetsmarknad och förbättrad infrastruktur. Människor har successivt accepterat allt längre pendlingsavstånd för att kunna kombinera bra arbete med bra boende.

För en kommun blir det därför allt viktigare att kunna lyfta fram det genuina, att kommunen i något avseende är unik, syns och hörs. Vi måste visa på hur Vänersborgs kommun kommer att se ut och hur den är att leva och arbeta i, för att vara en attraktiv arbetsgivare. Vi behöver visa att vi är en trygg, stabil och långsiktig arbetsgivare med en kärnfull verksamhetsidé utifrån en vision och värdegrund.

Idag och i framtiden är nätverk och social begåvning allt viktigare för att nå framgång på arbetsmarknaden. Vi behöver därför satsa på att använda alternativa arbetsformer såsom nätverk och projekt samt uppmuntra alla former av kompetensutveckling. Inte minst behöver vi visa på en mångfald och tydlighet avseende utvecklingsmöjligheter i kommunen.

Framåt finns ett rekryteringsbehov inom skola, socialtjänst samt inom tekniska områden. Inom de tekniska yrkena har behovet av ingenjörer ökat samt att kommunen här konkurrerar med den privata marknaden i rekryteringen av medarbetare. Inom vård och omsorg påverkar den åldrande befolkningen det ökade behovet av medarbetare vilket leder till ytterligare rekryteringsbehov.

Vi ser även ett stort rekryteringsbehov till chefstjänster inom samtliga förvaltningar i kommunen. Att hitta rätt chefer och ge dem rätt förutsättningar att bedriva ett bra ledarskap och verksamhetsutveckling blir viktiga framgångsfaktorer för Vänersborgs kommun i framtiden.

- Vänersborgs kommun är en trygg, stabil och långsiktig arbetsgivare.
- Vänersborgs kommun arbetar med alternativa arbetsformer såsom nätverk och projekt.
- Mångfald och utvecklingsmöjligheter är viktiga i Vänersborgs kommun.

Vi har byggt och bygger vårt välbefinnande på konsumtion av ändliga naturresurser. Vi är i ett läge där vi måste ställa om mot ett hållbart samhälle som bygger på förnyelsebara resurser och ett effektivt utnyttjande av resurserna oavsett ursprung.

Klimat och energi

Den förstärkta växthuseffekten, ofta förkortad till ”klimatförändringen”, för vårt geografiska område väntas innebära bl.a. kortare snöperioder och torrare somrar. Prognosen för västra Sverige är att vattenföringens variation under året förändras mot högre flöden under höst-vinter och lägre under våren samt att sommarens lågvattenperioder blir längre och med lägre flöden. Förändringen innebär även en ökning av tillfällena med häftigare regn och blåst t.ex. störtkuror som överbelastar det vanliga avrinningssystemet med översvämningsskador som följd. Med Vänerns stora tillrinningsområde blir ekvationen mellan sjöns dämningsskärm, skredrisker längs Göta Älv, havsnivåer och vindförhållanden en nödvändig parameter att räkna med bland framtidsförutsättningarna för Vänersborgs kommun.

Biologisk mångfald

Det största hotet mot biologiska mångfalden i Norden är markanvändningen. De kraftigaste åtgärderna är byggande och intensivt jord- och skogsbruk. Bland stora odlingsområden och infrastruktur skyddas små naturområden. Vattendragen belastas och fiskbestånden utnyttjas starkt.

Individens ansvar

Individens egen förändring av beteenden har blivit en av hörnstenarna i arbetet att ställa om samhället i en hållbar riktning. Inom konsumtionen har vi dock trender som kan motverka varandra. Ett exempel är att vi cyklar mer för att minska bilåkandet men skaffar samtidigt gärna flera cyklar för olika användning och speciella kläder för just detta.

Urbanisering

Urbaniseringen ökar och här finner vi många av de stora hållbarhetsutmaningarna. Att skapa den hållbara staden har blivit ett begrepp för en omställning mot framtidens stad där miljöanpassningen är ett viktigt fokus. Med urbaniseringen följer ökad rörlighet där kravet på smarta transporter och förtätning av bebyggelsen ställer ytterligare krav på anpassning.

Efterfrågan på natur

Besöksnäringen växer och är idag en av Sveriges större branscher. Den genererar arbets-tillfällen både för stad och landsbygd. För naturturismen har tillgängligheten till natur, storleken på naturområden och möjligheten att finna tystnad dragkraft. I det perspektivet finns, över tiden med olika intensitet, en nationell diskussion om hur vi sköter och utvecklar vårt natur- och kulturarv för att få plats med flera användarintressen inom samma område av vardagsnatur.

- Höga ambitioner i förändringsarbetet för att skapa en allt klimatsmartare kommun.
- Ge vardagsnatur - skogar, kulturmark och vattenområden.
- Besöksnäringen växer - miljökrav på anläggningar som till exempel Blå flagg för hamnar och Naturens bästa för ekoturism eller företagsbesök med miljölösningar.
- Stödja individen med kunskap om valmöjligheter som minskar kemikaliespridningen genom konsumtion till miljön.

Folkhälsa

Folkhälsan har förbättrats under de senaste decennierna, vilket bland annat avspeglar sig i att medellivslängden fortsätter öka. Däremot är inte hälsan jämnt fördelad i befolkningen. Sociala skillnader finns i levnadsvillkor, levnadsvanor och i hur frisk man är. Sociala skillnader syns även i tillgängligheten till hälsofrämjande resurser och möjligheter att få vård.

Nutida globalisering, migration och urbanisering är tre processer som präglar vår samtid. Dessa tre processer är sammanflätade och förstärker varandra och skapar nya globala utmaningar. De komplexa samhällsproblem som följer i deras spår konkretiseras och får effekter på lokal nivå. Samtidigt som detta pågår minskar nationalstatens betydelse och makt. Enligt Abrahamsson rör vi oss från den så kallade Westfaliska ordningen, där nationalstaten var den dominerande aktören, mot en Post- Westfalisk ordning som präglas av partnerskap, flernivåstyrning och nya maktstrukturer. Utifrån statens tillbakadragande från det politiska rummet tillsammans med det minskade utrymmet för tillhandahållandet av offentliga välfärdstjänster syns tendenser till att det sociala kontraktet börjar luckras upp. Tilliten till samhällets institutioner riskerar medföra att människor även tappar tilliten sinns emellan. En polarisering mellan marginaliserade grupper och individer och grupper med mer gynnsamma förutsättningar kan leda till ett frustrationsgap och kan gradvis lösa upp samhällets sociala sammanhållning.

Kommunen har en bred och central roll i arbetet för en bättre folkhälsa. Särskilt viktigt är arbetet med att ge barn och ungdomar en bra start i livet och att värna äldres hälsa genom goda livsvillkor och hälsofrämjande livsmiljöer. Det sker en demografisk förändring och en allt större del i befolkningen blir äldre. Därför måste förutsättningarna till en självständig ålderdom med god livskvalitet skapas.

Flera indikatorer pekar på att den psykiska ohälsan fortsätter öka. I åldersgruppen 16-24 år har den ökat markant utan några säkra tecken på att trenden planar av. Ökningen är särskilt tydlig från mitten av 1990-talet och framåt i tiden. Någon motsvarande ökning av psykiska problem har inte påvisats i åldrarna under 15 år.

Ungas och unga vuxnas demokratiska deltagande är lågt, det finns betydande skillnader mellan lång- och korttidsutbildade.

Det pågår en värdeförändring i samhället vilket gör att värden som har mer med livsstil och självförverkligande att göra hamnar i fokus vilket gör att valfrihet och individens egna värden mer betonas. En del av nutidens skönhetsideal är att vara stark, frisk och ungdomlig, vilket också kan hänga samman med tanken på att det är viktigt att vara en självständig, självkontrollerande och välpresterande individ.

- Tillföra ett inkluderande perspektiv i arbetet för att minska de ökande samhällsklyftorna och det frustrationsgap som skapas mellan de marginaliserade och mer gynnade grupperna.
- Stöd till barn som lever i utsatta miljöer samt till människor med psykisk ohälsa.
- Nya tankar om hälsa och välmående kan påverka kraven på äldreomsorgen.
- Människors starkare intressen för sin hälsa kan skapa förutsättningar för ny företagsamhet.
- Samhället behöver satsa på att ha naturliga promenadstråk, motionsspår och cykelvägar. Allt för att invånarna ska lockas till fysisk aktivitet på fritiden.

Stadsbyggnad

Uppsummering av viktiga omvärldstrender med betydelse för stadsbyggnaden

Klimatförändringar förutspås bland annat orsaka ökad risk för översvämningar från vattendrag, dagvatten, grundvatten, dammar, kulvertar och ledningsnät. Ökad vikt vid miljöhänsyn, bland annat med krav på minskade koldioxidutsläpp, ställer också krav på såväl infrastrukturplanering som byggnation.

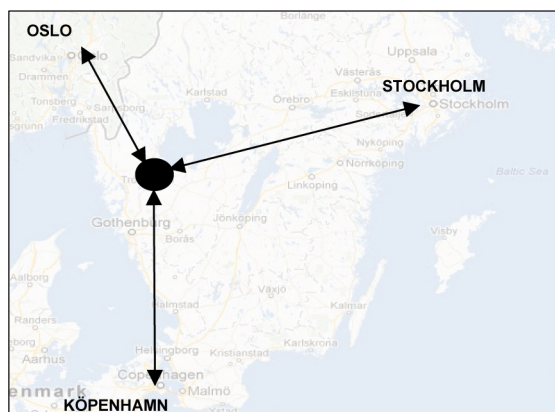
Ökad **socioekonomisk polarisering**, som blir en allt allvarigare fråga i storstäderna, kan riskera att skapa splittring och spänningar, särskilt om den manifesteras i segregation mellan olika områden.

Demografiska förändringar förutspås leda till en ökad andel pensionerade och äldre. Samtidigt kan ökat pendlande, förbättrade kommunikationer och växande arbetsmarknadsregion göra kommunen attraktiv för inflyttning av bland annat nytutexaminerade och barnfamiljer.

Förändrade värderingar innebär också förändrade förväntningar på en attraktiv stad och boendemiljö, där kulturutbud, trivsamt stadskärna, vattenkontakt och grönska i närmiljön kan vara viktiga värden.

Strategi kring kommunikationer och infrastruktur

För en miljövänlig regionförstoring krävs satsningar på miljövänliga transportsätt och drivmedel.

Cykel- och gångvägar samt lättillgänglig och effektiv kollektivtrafik utgör också grundläggande service för kommunmedborgarna.

Cykling är ett transportslag som får allt mer framträdande plats i stadsplaneringen i Sverige och internationellt. Det är inte bara yteffektivt och miljövänligt utan dessutom mycket hälsofrämjande. Inom kommunens tätorter och även som länk mellan dessa och andra destinationer på medelavstånd bör cykelbarheten förbättras. Inom tätorterna är det dessutom viktigt att förbättra för gångtrafiken.

Förändring av infrastruktur i omvärlden påverkar oss nationellt, regionalt och lokalt. Utbyggnad av dubbelspår i Norge påverkar Vänersborg likväl som ny bro/tunnel mellan Rödby och Puttgården. Järnvägen utgör en viktig länk framför allt till Göteborg som står för ett stort utbud när det gäller såväl jobb och studier som handel och nöjesliv. Järnvägen når även effektivt ut till andra delar av regionen samt Stockholm och Oslo. Därför är det viktigt att ha befintliga tågstationer i åtanke när nya utbyggnadsområden planeras och befintliga områden byggs om eller förtätas. Även om ett område inte ligger alldeles i anknäring till järnvägen bör kollektivtrafik- och cykelförbindelser till tågstation planeras in. Det kan även vara aktuellt att arbeta för fler stationer och ytterligare förbättring av järnvägsnätet.

Läge vid Väners strand

- Gång- och cykelavstånd till Väners strand
- En halvtimme till salta bad
- Ca 50 min med tåg från Göteborg
- En timme med bil från Göteborg
- En flygtimme från Stockholm
- Snabbtåg direkt från Stockholm
- Mellan Oslo och Köpenhamn

Även om flyg står för betydande miljöbelastning fyller flygförbindelserna via Fyrstad flygplats en viktig roll för både industrier och för regionala och statliga myndigheter. Dess förutsättningar att verka och utvecklas är av betydelse för Vänersborgs kommun.

Detsamma gäller förstås bilburen trafik, men där är en viktig utmaning att söka former för att minska åkandet, bland annat genom att underlätta för människor att välja andra alternativ.

Sjöfartens roll i framtiden är osäker och för Vänersborgs del helt avhängig beslut från högre ort. Av våra godstransporter går ca 7 % idag med sjöfarten i Sverige. Ett beslut om att införa EU:s regler angående inre vattenvägar från 2014 väntas komma. Detta innebär att sjöfarten får goda förutsättningar att behålla och även öka volymen av godstransport. EU föreskriver att vägtransporterna ska minskas på längre sträckor till förmån för järnväg och sjötransporter. En bedömning är att godsvolymen inom Vänersjöfarten kommer att fördubblas fram till 2030. Bereds det inte till möjlighet för ökning för godsvolymer på sjöfarten kommer ökad belastning att ske på E45, väg 44 samt Norge/Vänerbanan och Älvsborgsbanan. Det finns företag som är beroende av tillgång till sjöfart på Vänern.

Bra kommunikationer innebär även tillgänglighet till bredband. Ska människor välja att bo kvar på landsbygden eller flytta dit är det viktigt att satsa på utbyggnad av bredband, samt bra täckning för mobiltelefonerna.

Strategi kring byggande

Det är viktigt av såväl miljö- som kostnadsskäl att utnyttja den redan byggda infrastrukturen och övrig kommunal service på ett effektivt sätt. Dessutom kräver en attraktiv och levande stadsmiljö en viss grad av koncentration av människor och aktiviteter.

Av dessa anledningar har täthet blivit ett alltmer tydligt ledord i visioner om den goda staden. Frågan om täthet är komplex då det kan bli målkonflikter med tillgång till grönområden (i centrumnära läge), med efterfrågan på avskildhet och stora privata tomter, och med stadsrummets funktioner och estetiska sammanhållning. I huvudsak bör det dock vara en strävan att planera för en så tät bebyggelse som möjligt i anslutning till befintliga infrastrukturnät.

Ofta läggs även tyngdvikt på att staden ska byggas *blandad*, vilket kan syfta på såväl uppblandning av funktioner (bostad, handel, verksamheter etc.) som blandade bostadsformer (småhus, flerbostadshus) och upplåtelseformer (äganderätt, bostadsrätt, hyresrätt). En blandad stadsbebyggelse kan motverka segregering och det kan ge bättre förutsättningar för ett vitalt stadsliv. När det gäller visionen om en blandad stad finns möjliga målkonflikter med en god boendemiljö (om det hamnar nära verksamheter som kan upplevas störande) och en estetiskt sammanhållen stadsmiljö, och avvägningar måste göras. En viktig fråga är också på vilken skala blandningen ska göras (blandat inom kvarteret, inom stadsdelen, etc.).

Det finns idag ett växande intresse i många svenska kommuner för vad som ofta kallas alternativa boendeformer. Här kan bland annat nämnas trygghetsboende, byggemenskaper och kollektivhus. Trygghetsboendena är ett ”mellansteg” för äldre som vill ha stöd men innan behov finns av särskilt serviceboende. Trygghetsboende är utformade för att ge social trygghet med t.ex. gemensamhetslokaler. Byggemenskaper är mycket vanligt i bland annat en del städer i södra Tyskland men lanseras även i många svenska städer. Det syftar på när ett antal hushåll bildar en grupp som gemensamt utformar och blir byggherrar för ett bostadshus till sig själva.

Kollektivhus har förekommit i begränsad skala i olika former under lång tid i Sverige. Det innebär att ett antal hushåll, som bor i enskilda lägenheter, tar gemensamt ansvar för vissa gemensamhetslokaler, ofta en större matsal med kök och hobbyrum mm. Kooperativ hyresrätt är en möjlig upplåtelseform för kollektivhus som ännu ej används i större omfattning i Sverige. Alla dessa boendeformer kan delvis ses som sätt att möta förändrade värderingsmönster och krav på resurseffektivare boende, och kommunen har möjlighet att ge information och stöd för att underlätta etablering.

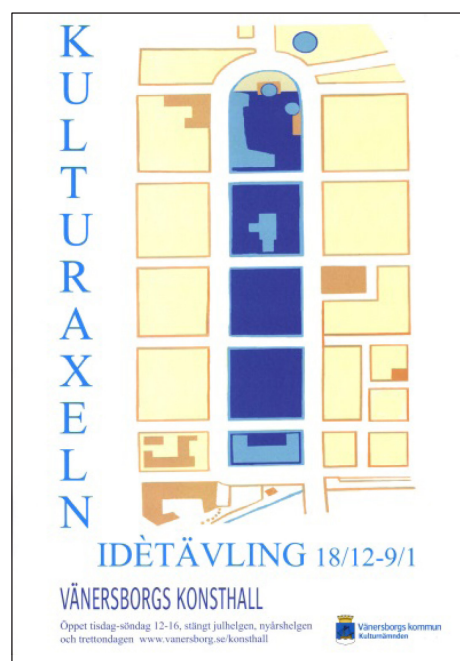
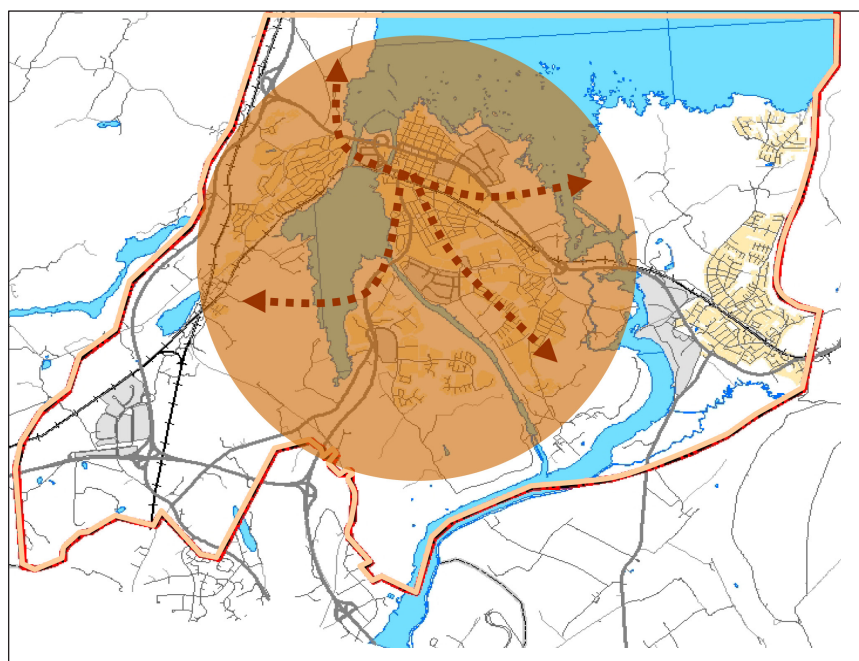
Enligt kommunens översiktsplan ÖP 2006 bör nya bostäder byggas centrumnära, sjönära och grönnära. Att bygga nära vatten och grönområde måste avvägas mot olika bevarandeintressen och att tillgängliggöra naturmark och stränder för allmänheten. Dessutom måste hänsyn tas till översvämningshot. Klimatscenarierna visar entydigt på ett varmare klimat i framtiden och ökad nederbörd i Västsverige med ökande risk för översvämningar i Väneren. Klimatförändringar förutspås orsaka både havsnivåhöjning och fler extrema vädersituationer, vilket ökar risken för översvämningar från hav, sjöar och vattendrag, dagvatten, grundvatten, dammar och kulvertar samt från ledningsnätet. Att hantera dessa risker har blivit allt viktigare. Konsekvenser av klimatförändringar kan sätta begränsningar på möjliga framtida utbyggnadsområden i Vänersborg. Det kan även behövas åtgärder för att skydda befintlig bebyggelse i utsatta lägen, t.ex. genom nya dagvattenlösningar.

Allt fler städer planerar och anlägger kretsloppsparkar där återvinning, återanvändning och avfall samlas på en och samma plats. I en återvinningscentral lämnas produkterna som avfall och i en kretsloppspark lämnas produkterna som annars skulle slängas som avfall till återvinning och återanvändning. Det sparar på våra resurser och innebär en minskad påverkan på miljön.

Forskning och studier visar att kultur har stor betydelse för stadernas attraktivitet och utveckling och att ett rikt kulturutbud bidrar till att göra städer attraktiva att flytta till. Kulturfrågor ska ses som en del av en stads strategiska utveckling. Kultur är gemenskap, men också mycket betydelsefullt för stadens image.

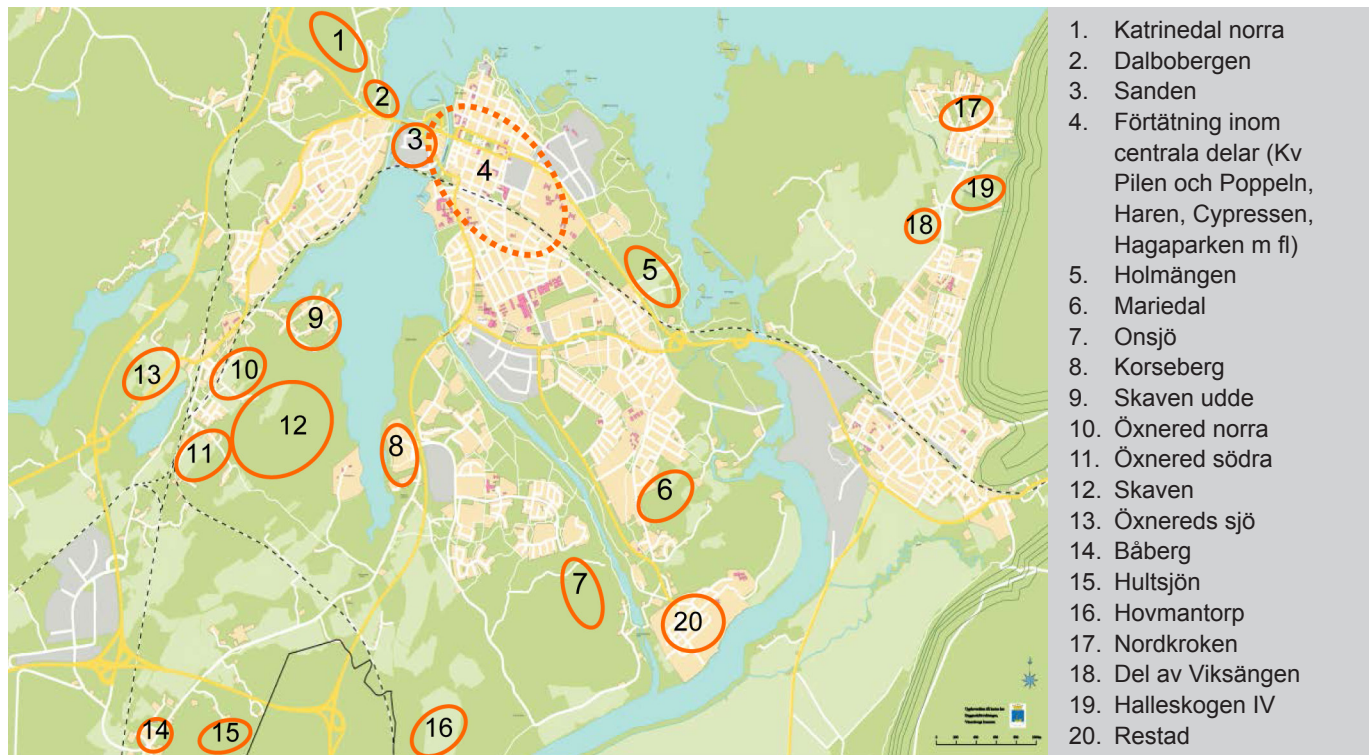
”Tiderna har förändrats. Företag och människor är mer benägna att flytta på sig än någonsin tidigare. Att bygga en attraktiv stad är numera ett måste för kommuner som vill vara konkurrenskraftiga. Förr flyttade människorna till jobben. Idag flyttar jobben till människorna. På 60- och 70- talet flyttade folk i princip bara om de blev arbetslösa. Idag flyttar folk till attraktiva platser och företagen följer efter eftersom det viktigaste för dem är tillgången till välutbildad arbetskraft. Framtidens vinnare är därför städer som upplevs som attraktiva att flytta till. Det har också visat sig att folk är beredd att göra uppoffringar för att bo i, eller i närheten av, en attraktiv stad. Som att pendla till jobbet till exempel. Ett bra kulturutbud har också en annan tydlig effekt. Människor känner stolthet över att bo i en miljö som kan ge många människor positiva upplevelser. Därför har också kulturen en mycket stor betydelse för hur en stad uppfattas, det vill säga stadens varumärke.”

Göran Cars, professor vid Kungliga tekniska högskolan i Stockholm.

Planer för framtiden

På kartan nedan redovisas **möjliga framtida** bostadsområden inom Vänersborg och Vargön (utan prioritering). Sedan tidigare finns färdiga villatomter i alla kommundelar, dessa redovisas ej på kartan. En översyn av befintlig översiktsplan startar under våren 2014.

Inom en tidsperiod 0-5 år bedöms följande områden som möjliga för exploatering: **Katrinedal norra, Dalbobergen, Kv Pilen och Poppeln (privatägt), Cypressen, Hagaparken (privatägt), Holmängen, Mariedal, Onsjö, Korseberg (privatägt), Restad (privatägt), Skaven udde samt Öxnered norra.**

Av dessa är **Hagaparken, Korseberg, Restad samt Mariedal redan planlagda** för bostäder. Detta innebär att exploatering av Hagaparken, Korseberg och Restad kan påbörjas så fort bygglov och intresse hos fastighetsägarna finns. Innan exploateringen av Mariedal kan påbörjas måste tillsättas investeringspengar för exploatering.

Planläggning pågår av Kv Pilen och Poppeln, Holmängen och Cypressen. Detta innebär att exploatering av dessa områden kan påbörjas som tidigast i slutet av 2014.

För övriga områden (**Katrinedal norra, Dalbobergen, Onsjö, Skaven udde samt Öxnered norra**) finns endast *översiktliga program och/eller skisser* upprättade. Detta innebär att exploatering av dessa områden kan påbörjas som tidigast under andra halvan av 2015.

Ur *pendlingsmöjligheter* med tåg samt närhet till befintlig järnvägsstation är följande områden lämpliga för exploatering: **Sanden, Kv Pilen och Poppeln, Cypressen, Holmängen, Katrinedal norra, Dalbobergen, Skaven, samt Öxnered.**

För att *utnyttja den redan byggda infrastrukturen* är följande områden lämpliga för exploatering: **Sanden, Kv Pilen och Poppeln, Cypressen, Hagaparken, Holmängen, Mariedal, Onsjö och Korseberg.**

Ur *förtätningssynpunkt* är följande områden lämpliga för exploatering: **Kv Pilen, Poppeln och Cypressen.**

Möjlighet att bygga *en blandad stadsdel* (bostad, handel, verksamheter/småhus, flerbostadshus/äganderätt, bostadsrätt, hyresrätt) finns på: **Sanden, Katrinedal norra, Holmängen och Restad.**

Centrumnära, sjönära och grönnära bebyggelse i enlighet med kommunens vision kan byggas på: **Sanden, Kv Pilen och Poppeln, Cypressen, Holmängen, Dalbobergen och Katrinedal Norra.**

Hänsyn till *översvämningshotet* måste tas på: **Sanden och Holmängen.**

Pågående *cykelfrämjande åtgärder* är iordningställande av **gång- och cykelväg mellan Öxnered och Överby.** Tillgänglighet till Öxneredsstation söderifrån förbättras.

Planerade *cykelfrämjande åtgärder* är en **gång- och cykeltunnel under Älvsborgsbanan** på Holmängen. Gång- och cykelväg till **Nordkroken och Ursand** bidrar till bättre tillgänglighet till friluftsområden vid Vänerns strand.

En ombyggnad av Vänersborgs **Resecentrum** med en **gång- och cykeltunnel** under järnvägen ökar tillgänglighet av Resecentrum.

Vänersborgs kommun har inom ramen för projektet ”Offentlig miljö som konstform” arrangerat en idéävling för Kulturaxeln. Syftet med tävlingen var bland annat att *utifrån Kulturaxelns unika karaktär skapa en förnyelse för ett trivsamt och spännande stadsrum som utvecklar Vänersborg som kulturstad.*

I anslutning till Tengrensstorps industriområde planeras en **Kretsloppspark**. På kretsloppsparken samlas återvinning, återanvändning och avfallssortering på en och samma plats. Detta *minskar mängder av avfall* och ger alla *en bättre miljö.*

- Förbereda och underlätta för framtida infrastruktursatsningar.
- Skydda bebyggelse mot översvämningar.
- Planera för varierat bostadsutbud för att kunna möta efterfrågan på marknaden.
- Planera nya bostäder i stationsnära läge för att underlätta pendling.
- Satsa på gång- och cykelvägar till pendlingsstationer/hållplatser.
- Satsa på gång- och cykelåtgärder för ökat cyklandet.
- Utforma stationsområdena så att de upplevs attraktiva och trygga.
- Erbjuder varierat utbud av kultur i vid bemärkelse för att säkerställa attraktivitet.
- Erbjuder varierat utbud av bostäder, t ex trygghetsboende för att kunna möta allas behov.
- Stärka Vänersborgs kommersiella och kulturella centrum.

Kultur

Olika former av kultur och upplevelser anses spela en allt större roll för tillväxt och sysselsättning. Kultur har stor betydelse för lokal och regional utveckling samt för en stads identitet. Kairos Future har i sin rapport Framtidsbarometer för Sveriges kommuner gjort bedömningen att kultur kommer att få ökad betydelse som attraktionsfaktor. Genom att stärka kulturens kraft ökar stadens attraktionskraft.

Kulturens betydelse för människors välfärd uppmärksammas allt mer. Det finns forskningsresultat som visar att ökat deltagande och ökad delaktighet i kulturlivet kan bidra till förbättrad folkhälsa.

Att skapa attraktiva platser där kultur spelar en aktiv roll blir allt viktigare, både för att skapa ett meningsfullt liv för boende och besökare men också för att stimulera tillväxt. Kultur och kulturarv ska höja attraktionskraften och på så sätt locka människor att bo, arbeta eller besöka området och/eller få nya företag att etablera sig.

I dag finns en ökad kunskap om att kultur och kulturarv har en stark attraktionskraft på turister. Under de senaste tio åren har det vuxit fram ett mer instrumentellt präglat synsätt på kultur och kulturarv. Turism- och upplevelseindustrin växer i spåren av strukturomvandlingen.

Kulturens roll för möten mellan människor betonas mer och mer i samhällsdebatten och biblioteket benämns ofta som samhällets vardagsrum. Bibliotekets utbud förändras i takt med samhällets krav i form av bland annat Internet och e-tjänster

- Planera för kulturen som en tillväxtfaktor.
- Alla ska ha tillgång till kultur.

Omvärldsanalys

Kärnverksamheter

Utbildning

Här ingår följande verksamheter: förskola, pedagogisk omsorg (familjedaghem), förskoleklass, grundskola, grundsärskola och skolbarnsomsorg, gymnasieskola, gymnasiesärskola, komvux, vuxensärskola och svenska för invandrare.

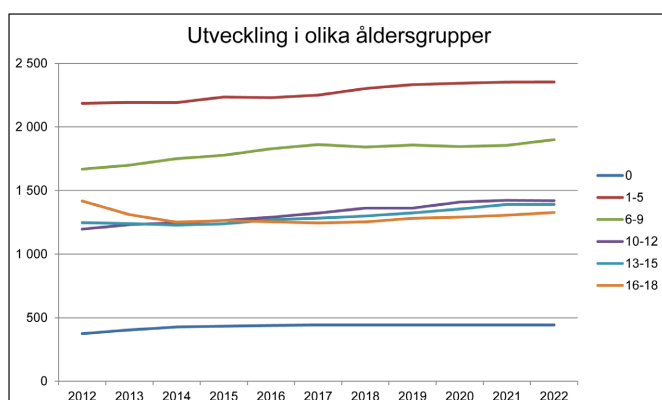
Fyra globala drivkrafter och koppling till utbildning

Globalisering

Förändrade värderingar, livsstilar, ökade krav och IT-utveckling är faktorer som har och kommer att få en stor betydelse för utbildningssystemet. Dessa förändringar hänger samman med den långsiktiga globala förändring som pågår.

Urbanisering och demografi

Urbaniseringen och de demografiska förändringarna nationellt sett ökar kostnaderna för de flesta kommunala verksamheter, men kostnadsökningen är störst inom grundskola, förskola och äldreomsorg. På grund av ett minskat elevantal har dock inte kostnaderna för gymnasieskolan ökat i samma takt.

Den här prognosen bygger på ett visst bostadsbyggande och en förmodad inflyttning.

För Vänersborgs del innebär befolkningsminskningen i kommunens mindre tätorter färre barn och elevunderlag på dessa orter samtidigt som det sker en viss ökning av antalet

barn och elever i Vänersborgs tätort. Detta kommer att få konsekvenser för elevunderlaget till skolor och förskolor. Små skolor leder till små klasser vilket gör att den största delen av resursen går åt till att lägga en organisation som täcker den garanterade undervisningstiden. Små skolor kan också få svårt att rekrytera behöriga lärare, vilket är ett krav enligt skollagen.

Antalet födda barn är i stort sett konstant men antalet 1-5 åringar ökar något under prognosperioden. Vänersborg följer trenden i riket om ökad andel inskrivna 1-5 åringar i förskolan och 6-12 åringar i fritidshem, men går mot den nationella trenden om färre barn i pedagogisk omsorg. Antal inskrivna barn i enskild pedagogisk omsorg i Vänersborg har ökat markant de senaste åren. Ökningen har stor påverkan på förutsättningarna för kommunens planering och budget.

I likhet med riket har Vänersborg haft en elevminskning i grundskolan den senaste 10-årsperioden men elevantalet börjar nu öka. Antalet ungdomar i gymnasieålder fortsätter att sjunka under några år för att därefter plana ut.

Individualisering

I dag har en förälder möjlighet att välja skola/förskola för sitt barn både i fristående regi och kommunal regi. Genom reformen barnomsorgsavgift tillåts fristående verksamheter även inom pedagogisk omsorg (familjedaghem).

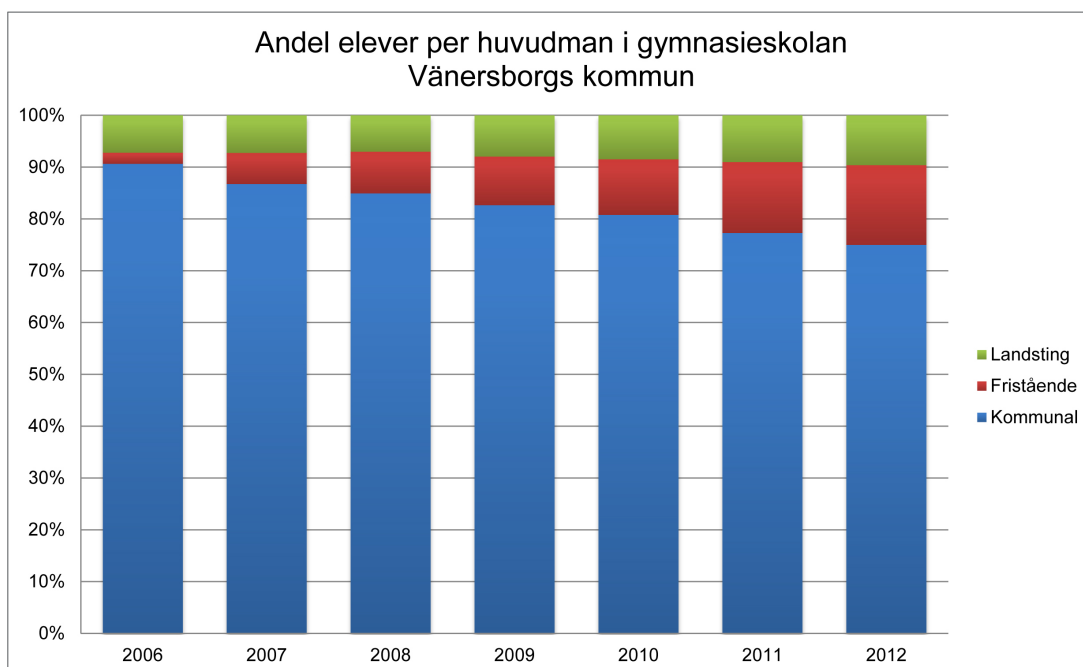
De senaste åren har andelen elever i fristående skolor ökat kontinuerligt i riket. Av landets förskolebarn är ca en femtedel inskrivna i fristående förskolor.

I storstäder och förortskommuner är andelen större medan andelen är mindre i små kommuner.

I Vänersborg har andelen inskrivna elever i fristående grundskolor ökat något. Samtidigt har en elevminskning skett i kommunens grundskolor. Andelen inskrivna 1-5 åringar och andelen 6-12 åringar i enskild och fristående regi har ökat de senaste åren. Detta beror på ett stort antal barn i enskild pedagogisk omsorg (familjedaghem).

Inom gymnasieskolan har andelen elever i fristående regi ökat från 15 % år 2006 till 25 % år 2011. År 2012 låg nivån kvar på 25 % vilket delvis kan bero på ett minskat elevunderlag.

Gymnasieskolan i Vänersborg följer trenden i riket med en minskad andel elever i den kommunala gymnasieskolan och en ökad andel till fristående gymnasieskolor. *Se diagram nedan.* Ett kommunalförbund för gymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen bildades tillsammans med Trollhättans Stad år 2013. Förbundet arbetar för att utveckla och stärka de frivilliga skolformerna i både Vänersborg och Trollhättan.

Teknikutveckling

Enligt Kairos Futures rapport, Skola 2021, är IT-utvecklingen den enskilda faktor som starkast kommer att påverka skolan de närmaste åren. Enligt rapporten är internet, underhållningsindustrin och TV morgondagens främsta förmedlare av kunskap och lärande.

För barn och elever idag är digital teknik en livsstil. De använder digitala verktyg för att skapa nätverk, kommunicera, producera och hämta information. De är inte bara konsumenter utan

också producenter av digitala medier.

Den digitala världen är en viktig del av barn och ungdomars vardag.

Det är skolans uppgift att skapa förutsättningar för eleverna att använda dessa verktyg för lärande. Enligt kursplaner ska varje elev efter genomgången grundskola kunna använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande och det är därför viktigt att alla barn och unga får ta del av teknikutvecklingen.

Faktorer som påverkar utbildning lokalt

- Utbildningsresultat

Svenska elevers kunskapsresultat i grundskolan har ökat något de senaste åren medan gymnasiets elevers kunskapsresultat sjunker. Alltför många elever lämnar dock fortfarande såväl grundskola som gymnasieskola utan fullständiga betyg. Ungdomar som saknar fullständig gymnasieutbildning har generellt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. En hög utbildningsnivå är nödvändig för samhället för att konkurrera på världsmarknaden och säkra välförhållandet. Enklare jobb inom industrisektorn finns inte längre i samma utsträckning. De branscher som däremot ökar är tjänsteproducerande verksamheter.

Vänersborg har ett något lägre genomsnittligt meritvärde i åk 9 än riket. Skillnaden har ökat något de senaste åren. Andelen behöriga till gymnasiet har under de senaste åren haft en nedåtgående trend både i Vänersborg och i riket samtidigt som behörighetskraven höjts. Färre elever söker till yrkesförberedande gymnasieprogram. En trend är att andelen kvinnor som studerar på högskola ökar medan andelen män minskar.

- Likvärdig skola

Spridningen mellan skolors genomsnittliga resultat i riket har ökat markant. Även spridningen i resultat mellan elever har ökat men inte i samma omfattning som ökningen mellan skolor. Den ökade spridningen visar sig också genom att andelen elever som är obehöriga till gymnasieskolan också har ökat. Skillnader i resultat mellan skolor kan till viss del bero på att skolorna skiftar i utbildningskvalitet. En del av resultatskillnaderna mellan skolor kan också förklaras med att skolorna är segregerade efter såväl socioekonomisk som utländsk bakgrund.

Skolvalsreformen har med stor sannolikhet bidragit till att skillnaderna mellan skolor har ökat. Studiemotiverade elever utnyttjar i större utsträckning det fria skolvalet och söker sig till skolor där det finns många andra studiemotiverade elever. En elevs förväntade resultat tenderar att vara högre i en skola där andelen elever med högutbildade föräldrar är högre samt där andelen utlandsfödda elever är lägre, oavsett elevens egna föräldrars utbildningsnivå och oavsett om eleven själv har utländsk bakgrund eller ej.

- Nya lagar

Lärarlegitimation

Den nya skollagen ställer högre krav på att lärare ska vara behöriga i de ämnen och för de årskullar de undervisar. Det räcker inte att vara utbildad lärare. Från den 1 december 2013 måste förskollärare och lärare som byter tjänst ha en legitimation för att få undervisa och sätta betyg. Efter den 1 juli 2015 gäller kravet på legitimation fullt ut för alla.

För Vänersborgs del är det ännu för tidigt att kunna dra slutsatser kring om det saknas behöriga lärare i vissa ämnen eftersom lärarlegitimationerna lämnas in löpande till Vänersborgs kommun och eftersom Skolverket löpande genomför nya övergångsregler. Övergångsreglerna kan till exempel ge lärare utan lärarexamen rätt till legitimation om de har minst åtta års erfarenhet av undervisning i ett ämne, årskurs och skolform. I Vänersborgs kommuns grundskolor har 94% av lärarna i årskurs F-6 lärarexamen och 56% har fått lärarlegitimation. I årskurs 7-9 är siffrorna något lägre, 91% av lärarna har lärarexamen och 41% har fått lärarlegitimation (2013-12-09).

Gymnasiereformen 2011 (Gy2011)

Gy2011 infördes från och med läsåret 2011/2012. Bland annat skedde förändringar inom ämnesplaner, examen, gymnasieprogram

och behörighetskrav till gymnasiet. Även betygssystemet ändrades. Syftet med reformen var att den skulle leda till att ungdomarna på yrkesprogrammen blev bättre förberedda för yrkeslivet och att ungdomarna på de högskoleförberedande programmen blev bättre förberedda för högskolestudier.

Sedan 2007 har andelen elever som börjar sina gymnasiestudier på ett yrkesprogram minskat successivt. Förändringen var som störst i samband med att gymnasiereformen infördes 2011. Det minskade antalet elever på vissa yrkesprogram innebär en risk för att kompetenstillskottet till vissa branscher eller yrkesområden understiger arbetsmarknadens långsiktiga behov. Enligt SCB:s prognoser väntas ett underskott på gymnasialt utbildad arbetskraft, framför allt inom vård- och omsorgssektorn.

Gymnasiesärskolan

Gymnasiesärskolan är fyraårig och frivillig och vänder sig till ungdomar med utvecklingsstörning. Utbildningen ska enligt skollagen ge eleverna en för dem anpassad utbildning vilken ska ge

en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Den reformerade gymnasiesärskolan infördes från och med höstterminen 2013. Bestämmelserna om gymnasiesärskolan har i stora delar anpassats till bestämmelserna om gymnasieskolan. I gymnasiesärskolan ska det nu finnas nio nationella program samt individuella program, och utbildningen ska kvalitetssäkras på nationell nivå. Samarbetet mellan gymnasiesärskolan och arbetslivet ska stärkas. Reformeringen av gymnasiesärskolan syftar också till att elevernas valfrihet ska öka.

Vuxenutbildning

En ny förordning och en ny läroplan för vuxenutbildningen infördes i samband med att grund- och gymnasieskolan reformerades. En nyhet är att efter en gymnasieexamen i form av yrkesexamen ska det finnas möjlighet att inom den kommunala vuxenutbildningen läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier.

- Fortsatt urbanisering i kommunens mindre tätorter urholkar elevunderlaget för skolorna på dessa orter. Grundskola, fritidshem och förskola bör organiseras utifrån de områden där det sker befolkningsförändringar.
- Nyetablering eller utökning av fristående alternativ påverkar förutsättningarna för kommunens planering och budget.
- Arbeta för en likvärdig skola och motverka de ökade skillnaderna mellan elever och skolor genom en mer medveten användning av befintliga resurser.
- Studie- och yrkesvägledare får en allt större roll för att elever ska kunna göra välgrundade val utifrån intressen, förutsättningar och kunskap om arbetsmarknaden. Att vägledningen är av god kvalitet är därför mycket viktig.
- IT ska vara en naturlig del i den pedagogiska verksamheten vilket ställer krav på infrastruktur, nätverk, bredband och ökad IT-täthet i skolan. Detta fordrar kompetens och metodutveckling.
- Skolresultaten måste förbättras och fler ungdomar ska få arbete.
- Konkurrensen om lärarkompetens ökar, då krav på lärarlegitimation införs.

Ökade krav på socialtjänsten

Kraven är stora på kommunernas socialtjänst att anpassa sig till förändringar i omvärlden. Därför är det viktigt att i god tid identifiera och förhålla sig till dessa. Nedanstående trender är globala och långsiktiga och fanns med även i förra årets omvärldsanalys.

Fyra globala drivkrafter och koppling till socialtjänst:

1. Globalisering kan knyta människor närmare varandra ekonomiskt, kulturellt och politiskt men kan också öka segregering och skillnader mellan olika grupper. Andra effekter kan vara ekonomisk tillväxt men samtidigt kan arbetstillfällena flyttas med arbetslöshet lokalt som följd. Detta kan innebära ökat behov av t.ex. försörjningsstöd och andra åtgärder från socialtjänsten.

2. Demografiska analyser visar entydigt att befolkningen i Sverige och flertalet länder i västvärlden blir allt äldre vilket sätter press på både sjukvården och den sociala servicen. Inom ramen för demografiska drivkrafter är framför allt inflyttning av den unga befolkningen till större städer betydelsefull. Urbanisering av detta slag innebär ofta att yngre människor lämnar mindre kommuner samtidigt som de äldre blir kvar. Detta leder ofta till färre förvärvsarbetande i kommunen samtidigt som behovet av social service ökar.

3. Förändringar av värderingar. Studier från Kairos Future visar att unga vuxnas värderingar präglas av individualism, antiauktoritet och sekularisering. De är mångsidiga och rörliga i sina värderingar och beteenden. De är starka individualister, men tror ändå på att människor gynnas mer av samhälleliga lösningar än av att var och en sköter sitt. Detta kan innebära ökat krav på socialtjänsten på flexibilitet, valmöjligheter och ickestandardiserade lösningar.

4. Ny teknik utvecklas i snabb takt och påverkar oss både direkt och indirekt. Inte minst gäller detta informations- och kommunikationsteknologin (IT). Vint Cerf, vice VD på Google har sagt:

”99% av alla program och tjänster som vi kommer att använda via Internet har inte utvecklats än.”

Utvecklingen går även snabbt framåt när det gäller utveckling av hjälpmedel av olika slag. Samtidigt är det mänskliga mötet mellan personal och brukare en bärande del i det sociala arbetet. Den enskilde ska inte behöva välja tekniska lösningar istället för mänskligt stöd. Utmaningen blir att kombinera ny teknisk med bibehållet samspel människor emellan.

Globalisering och ny teknik innebär att idéer, kunskap och trender sprids snabbare än tidigare. Detta medför att skillnader i värderingar mellan olika individer ur samma generation kommer att öka, samtidigt som globala variationer kollektivt tenderar att minska.

Den nya generationen pensionärer är van vid högre standard och bättre service än tidigare generationer vilket med stor sannolikhet kommer att innebära ökade krav på just standard och service för de tjänster som socialtjänsten tillhandahåller.

Samtidigt har socialtjänsten ett särskilt ansvar för de utsatta grupper som inte kan ta vara på sina rättigheter och som inte har förmåga att göra de ofta komplicerade val som förväntas.

Faktorer som påverkar socialtjänsten lokalt

Förutom ovanstående större generella områden, påverkas socialtjänsten på kortare sikt främst av förändringar i lagar och förordningar som föreslås eller kommer att införas under de kommande två åren, men även andra faktorer kan påverka verksamheten som t.ex. politiska beslut.

Generell påverkan

Samhällsplaneringen

Ett av socialtjänstens verksamhetsområden är att erbjuda boenden till enskilda som får biståndsbeslut om särskilt boende. Omfattningen av detta baseras på prognoser av olika slag men även på personlig kännedom hos personalen om den enskilde. Dessa behov revideras regelbundet och beskrivs i den boendeplan som upprättas. En viktig aspekt vid planering av nya boenden är den geografiska placeringen, då det är eftersträvt att verksamhetens enheter integreras i ”vanliga” bostadsområden. Här finns en viktig koppling till kommunens planering av nya bostadsområden då detta kan påverka framför allt placering av eventuell nybyggnation av särskilda boenden.

Ökade kvalitetskrav

Kraven på kvalitet inom socialtjänsten är i fokus och Socialstyrelsen har bl.a. föreskrivit att kommuner ska ha ett ledningssystem för kvalitet inom socialtjänsten. Detta arbete är omfattande och inbegriper hela socialtjänsten och ställer krav på ett mer systematiskt sätt att arbeta med kvalitetsfrågor än tidigare. Även kraven på inrapportering av statistik kan komma att öka vilket troligen innebär att mer tid får läggas på detta. Mängden inkommande information i form av bl.a. öppna jämförelser, utdrag ur olika kvalitetsregister m.m. är stor. För att få ut mesta möjliga nytta av detta krävs ett mer systematiskt och djupgående analysarbete.

Nationell eHälsa

Från och med 2013 övergår det tidigare arbetet med ”Nationell IT-strategi” till att benämnas Nationell eHälsa. Arbetet omfattar regioner, landsting och kommuner, dvs alla aktörer inom vård och omsorg.

En säker och enkel tillgång till relevant information som rör en individ är nyckeln till att personalen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten ska kunna erbjuda insatser av hög kvalitet. Genom att frigöra potentialen i den information som samlas in och lagras på otaliga ställen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan individen erbjudas helt nya möjligheter att få en bättre insyn och delaktighet i de insatser man får. Samtidigt kan personalen erbjudas användarvänliga beslutsstöd där nödvändig information presenteras på ett begripligt sätt och finns tillgänglig när livsviktiga beslut ska fattas. Beslutsfattare som arbetar med styrning och uppföljning av verksamheten får ett mer heltäckande och aktuellt underlag för det löpande förbättringsarbetet, liksom för forskning och utveckling av nya behandlingsmetoder och arbetsrutiner.

Nationell eHälsa handlar om gemensamma ansträngningar från sektorns alla aktörer nu arbetar för att förbättra informationshanteringen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten till gagn för individen, personalen och beslutsfattarna inom hela sektorn. Därför är ledorden för det fortsatta arbetet med Nationell eHälsa införande, användning och nytta.

Arbetet under de kommande åren kommer att fokusera på att leverera nyttoeffekterna av olika e-hälsotjänster, leverera fler personliga e-tjänster för alla invånare, **en kraftsamling för samordning och utveckling av eHälsa i kommunal hälso- och sjukvård och socialtjänst** samt ökat samspel med näraliggande nationella och internationella reformprocesser och initiativ.

Nationell patientöversikt, nedan kallad NPÖ, har bedömts vara det informationsverktyg som ska användas mellan landsting och kommuner i de fall man behöver dela hälso- och sjukvårdsinformation om en patient/brukare.

För att NPÖ ska bli detta stöd i arbetet krävs att det alltid finns aktuell information tillgängligt i verktyget. Behovet av ett gemensamt verktyg har förstärkts då kommunerna övertar ansvaret för hemsjukvården från landstingen.

Målet med NPÖ är att säkerställa rätt information, i rätt tid, till rätt person. För att lyckas krävs samverkan inom och mellan inblandade organisationer samt att såväl landsting som kommun tar ansvar för implementeringsarbetet och användningen av NPÖ. Målsättningen är att Sveriges samtliga 290 kommuner är konsumenter av information 2013. Under 2014 ska kommunerna även bli producenter av information i NPÖ.

Konflikter

Väpnade konflikter pågår på flera håll i världen vilket har lett till att flyktingar kommer till Sverige och till Vänersborgs kommun där ett större boende för asylsökande har inrättats. Det är svårt att prognostisera eventuell kommande omfattning av flyktingmottagandet och vilka behov som uppstår i samband med detta.

Hälso- och sjukvård

Förslag på en ny lagstiftning för hälso- och sjukvården från 2015

Patientmaktsutredningen har arbetat under två år för att ta fram förslag som stärker patienters delaktighet, inflytande och integritet. I början av 2013 lämnades förslag till en patientlag (SOU 2013:2) och idag (2013-06-26) lämnas förslag (SOU 2013:44) som ytterligare ska förbättra patientens ställning och makt i hälso- och sjukvården samt förslag till förnyad lagstiftning som ska ersätta nuvarande hälso- och sjukvårdslag.

Utredningen föreslår en ny patientlag där bestämmelser från hälso- och sjukvårdslagen

(HSL) som tydliggör patienters möjligheter till inflytande i hälso- och sjukvården eller har direkt betydelse för vårdens utformning samlas. Patientlagen har som övergripande syfte att stärka och tydliggöra patientens ställning. Lagen ska främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet.

I uppdraget ligger att göra lagstiftningen lättillgänglig, pedagogisk och överskådlig. Den nya patientlagen har därför med nödvändighet avgränsats till såväl omfång som innehåll. Utredningens målsättning har varit att i lagen föra in övergripande och centrala bestämmelser av vikt för en majoritet av patienterna och allmänheten. Lagstiftning som reglerar särskilda, avgränsade frågor, såsom t.ex. smittskydd, aborter och transplantationer, har i huvudsak lämnats orörd och utanför patientlagen.

Vård och omsorg

Föreskrifter gällande bemanning och uppföljning SÄBO är framskjutna från 1 januari 2014 till 1 januari 2015.

Syftet med föreskrifterna är att tydliggöra kommunernas ansvar för att varje boende är bemannat så att de som bor där kan leva ett tryggt och säkert liv. Det ska också bli tydligt för den demenssjuke vad han eller hon har för rättigheter. Reglerna ställer krav på att socialnämnderna utreder och dokumenterar vad varje demenssjuk person behöver hjälp med. Den som driver det särskilda boendet måste också ta fram en plan för hur insatserna ska genomföras och se till att bemanningen anpassas efter det. Det ska dessutom finnas personal dygnet runt som kan ge nödvändig hjälp utan dröjsmål.

Ny klassificering av sjukdomar och relaterade hälsoproblem

Klassifikationerna ICF och ICF-CY kompletterar ICD-10, internationell statistisk klassifikation av sjukdomar och relaterade hälsoproblem, då två personer med samma sjukdom kan ha olika nivåer av funktionstillstånd. ICF-CY är en vidareutveckling av huvudklassifikationen ICF för att, förutom vuxna, även täcka barnets utveckling i spädbarnsålder, barndom och tonårstid upp till och med 17 år samt barnets omgivning. Klassifikationerna är svenska versioner av WHO:s International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) och International Classification of Functioning, Disability and Health - Children & Youth Version (ICF-CY). Ett nytt klassifieringssystem är en del av det nationella arbetet med eHälsa.

ICF och ICF-CY kan användas som kliniskt verktyg vid bedömning av behov, vid arbetsbedömningar, rehabilitering och habilitering. De kan också användas som socialpolitiskt verktyg vid planering av social trygghet och ersättningssystem. Man kan också registrera en persons hälsa eller hälsorelaterade tillstånd genom att välja koder som exempelvis anger omfattningen eller graden av funktionstillstånd eller funktionshinder. Man kan även ange i vilken utsträckning en omgivningsfaktor är underlättande eller hindrande.

Syftet med ICF och ICF-CY:

- Ge en vetenskaplig grund för att förstå och studera hälsa och hälsorelaterade tillstånd, dess konsekvenser och bestämningsfaktorer.
- Skapa ett gemensamt språk för att beskriva hälsa och hälsorelaterade tillstånd i syfte att förbättra kommunikation mellan olika användare såsom hälso- och sjukvårdspersonal, personal inom socialtjänst, forskare, politiker och allmänhet inklusive människor med funktionshinder.

- Möjliggöra jämförelser av data mellan länder, mellan olika delar av hälso- och sjukvården, service- och tjänsteverksamheter över tid.
- Skapa ett systematiskt kodschema för hälsoinformationssystem.

Individ- och familjeomsorgen

Direktanvisning av ensamkommande barn

Från den 1 januari 2014 gäller en lagändring vilken innebär att Migrationsverket kommer att ha möjlighet att anvisa ensamkommande barn till samtliga kommuner oavsett om man har avtal eller inte. Vänersborgs kommun är på gång att skriva avtal men det är ännu inte klart och det kommer inte att vara klart förrän under våren.

Oavsett detta kommer man att hänvisa barn till oss från 1 januari. Var dessa barn skall placeras kommer att ställa till ett visst problem innan vi har fått igång vår egen verksamhet. Det kommer också att bli ett hårdare tryck på familjestöd som skall utreda dessa barn.

Vänersborgs kommun har redan idag ett visst mottagande av ensamkommande barn men de har ofta släkting här som de bosätter sig hos. Med den nya lagen kommer barn hit som inte har någon anknytning till kommunen.

I budget propositionen för år 2014 står bland annat:

- Fritidspeng införs som stöd till barn i ekonomiskt utsatta familjer

Barn i ekonomiskt utsatta familjer deltar inte i organiserade fritidsaktiviteter i samma utsträckning som andra barn. Avsikten är att fritidspengen ska rikta sig till barn i hushåll som har haft ekonomiskt bistånd under sex månader eller längre. Fritidspengen ska uppgå till högst 3 000 kronor per barn och år och ska täcka utgifter

för deltagande i kontinuerliga fritidsaktiviteter. Pengen gäller för barn i årskurs fyra till nio. 41 miljoner kronor anslås för 2014 och 81 miljoner fr.o.m. 2015. Regeringen avser att föreslå att fritidspengen införs den 1 juli 2014.

- Jobbsökande med ekonomiskt bistånd

I budgetpropositionen för 2013 aviserade regeringen flera åtgärder för att säkerställa jobbsökandet för personer som på grund av arbetslöshet uppbär ekonomiskt bistånd. Ytterligare kompletterande åtgärder bedöms dock vara nödvändiga. Regeringen avser att tillsätta en utredning för att se över hur socialtjänstens möjligheter att ställa krav och följa upp individens jobbsökande kan förbättras.

Konflikter

Väpnade konflikter pågår på flera håll i världen vilket kan leda till att flyktingar kommer till Sverige och eventuellt till Vänersborgs kommun. Det är mycket svårt att prognostisera detta eftersom stora variationer i antal kan förekomma över tid.

Omsorg om funktionshindrade

PRIO

Regeringen och SKL har genom en överenskommelse som heter PRIO beslutat om en speciell satsning inom psykiatriområdet. Genom olika prestationer som kommun och region genomför riktas stadsbidrag för att stimulera till utveckling och satsningar inom området. Det arbete som initialt påbörjats under 2013 kommer med största sannolikhet få stor betydelse för våra framtida insatser inom socialpsykiatri. Det vi kommer att behöva utveckla är stöd i olika sysselsättningsåtgärder, en tydlig och framåtriktad brukarmedverkan samt medverka till att samhällets olika utbud blir lättillgängliga för målgruppen.

Öppna Jämförelser

Socialstyrelsens öppna jämförelser omfattar numer också kommunens insatser enligt LSS och socialpsykiatri. I de delar där vi i jämförelse med andra kommuner och riket behöver utvecklas kommer kommunen att behöva göra extra satsningar.

Ökad kontroll

I budgetproppen 2012/13:1 har regeringen lagt fram ett flertal förslag för att motverka fusk och överutnyttjande främst inom området personlig assistans. Förslagen innebär att kommunens organisation i ett framtidsperspektiv måste kunna möta de krav som ställs på kontroll och uppföljning.

Individuell plan

I princip samtliga personer, som har beslut om insatser enligt LSS och SoL, ska ha en individuell plan. I ett framtidsperspektiv kommer detta att innebära att den enskilde individen kommer att få ett större inflytande över de insatser som man beviljats. Vad detta i praktiken innebär är svårt att uttala sig om men troligtvis så måste kommunen ha ett större och mer varierat utbud av insatser och också vara flexibel vid planering av framtida verksamheter. Allt fler personer med stora och omfattande funktionsnedsättningar bor i egna lägenheter i i kommunala boendeformer vilket innebär att sjukvårdens specialistinsatser måste komma närmare varje brukare. Här är en utmaning när det gäller samverkan med olika huvudmän.

Ny klassificering av sjukdomar och relaterade hälsoproblem

Även omsorg om funktionshinder påverkas av de förändringar i klassificering som beskrivs under vård- och omsorg.

-
- Kraven ökar på uppföljning och analys av verksamheten för att säkerställa kvalitet.
 - Införandet av e-Hälsa skapar ökat behov på samordning av system och användning av gemensam nomenklatur.
 - Ett införande av Nationell patientöversikt kräver resurser och anpassning.
 - Att skapa möjligheter för mottagande av flyktingar och tillgodose deras behov av stöd.
 - En åldrande befolkning behöver mer omsorg.
 - Att möta de krav som ställs i en ny patientlagstiftning innebär bl.a. utbildning av personal.
 - Att minska utanförskap genom att få personer i arbete.
 - Att möta kraven på en individuell plan för alla med insatser enligt LSS och SoL.

Bilagor/Nyckeltal

Alla nyckeltal är hämtade från Kolada (kommun- och landstingsdatabasen) om inte annat anges.

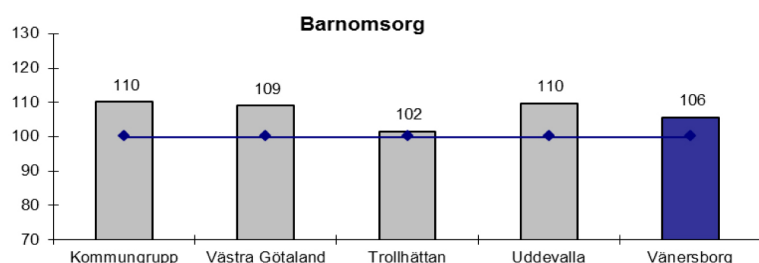

Resursjämförelse med andra kommuner

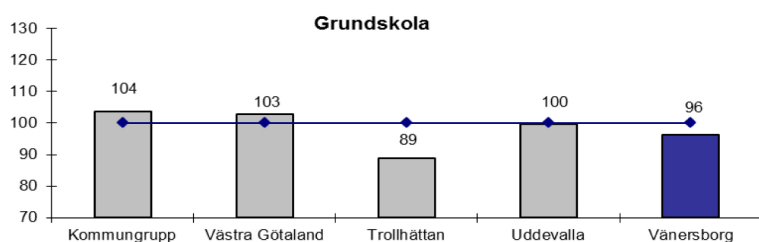
Kostnader jämfört med standardkostnad 2012

Diagrammen visar en indikation på om Vänersborgs kommun har högre eller lägre kostnader än de som motiveras av den egna strukturen enligt det statliga kostnadsutjämningsystemet. Diagrammen visar också några grannkommuner, Västra Götalandsregionen och den kommungrupp (pendlingskommun) som Vänersborg tillhör.

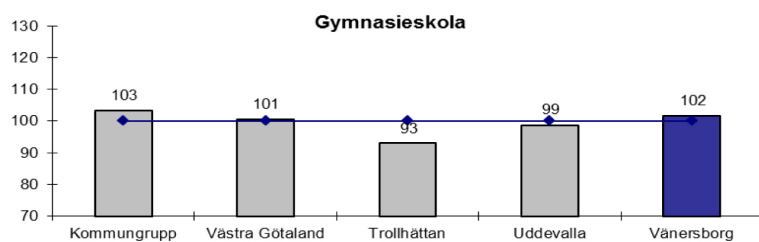
Vänersborgs kommuns värden varierar från 17 % högre än 100 till 4 % lägre än 100. Avvikelser över 100 innebär att kommunen har en kostnadsnivå som är högre än vad strukturen motiverar. En avvikelse under 100 visar det omvända. Avvikelserna kan bero på att kommunen bedriver verksamheten på en annan ambitions- eller effektivitetsnivå än riksgenomsnittet. De kan också bero på strukturella faktorer som inte beaktas i utjämnningen.

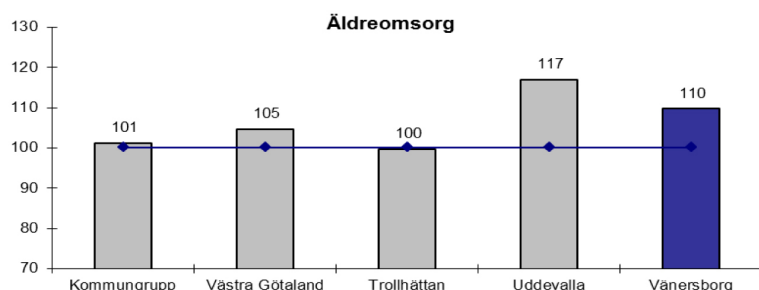
Samtliga kommuner har en högre kostnad jämfört med strukturkostnaden.

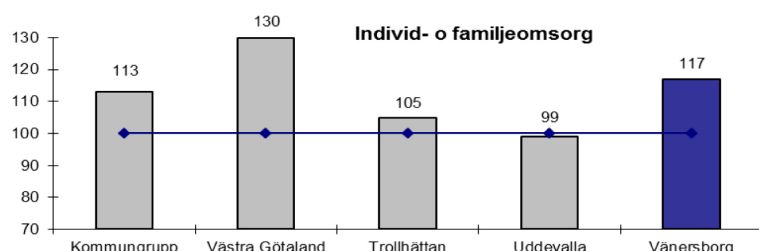
Endast kommungruppen har en högre kostnad.

Endast Trollhättan har en lägre kostnad än vad strukturen motiverar.

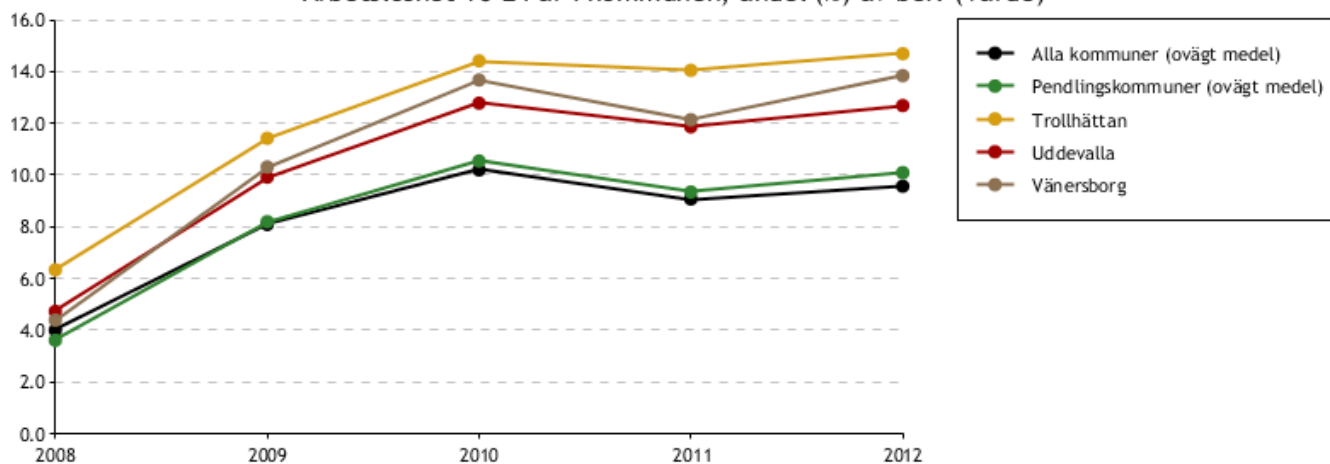
Samtliga kommuner har en högre kostnad jämfört med strukturkostnaden.

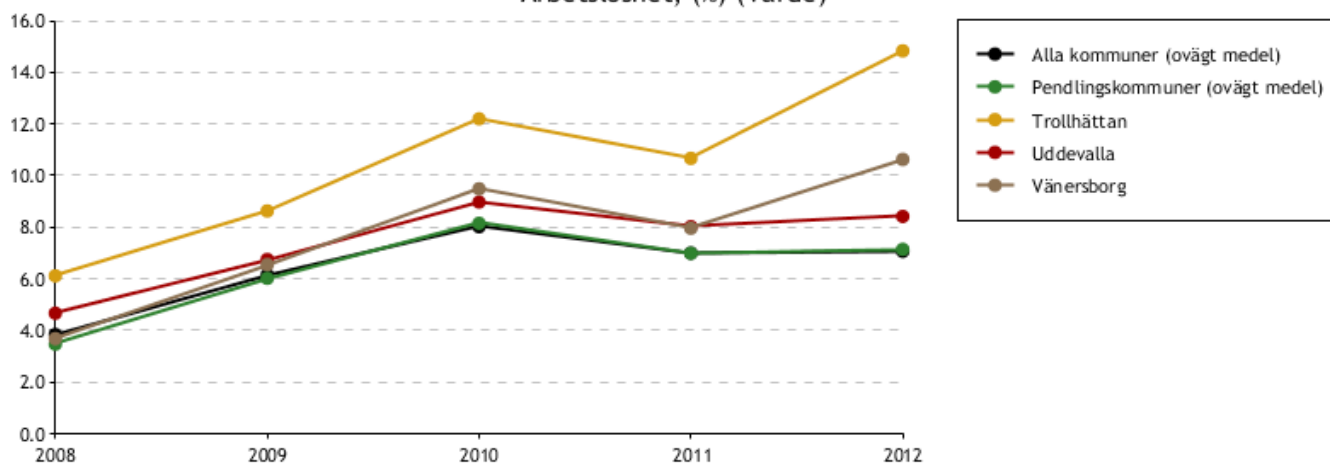
Samtliga kommuner, förutom Uddevalla, har en högre kostnad än vad strukturkostnaden säger.

Arbetsmarknad

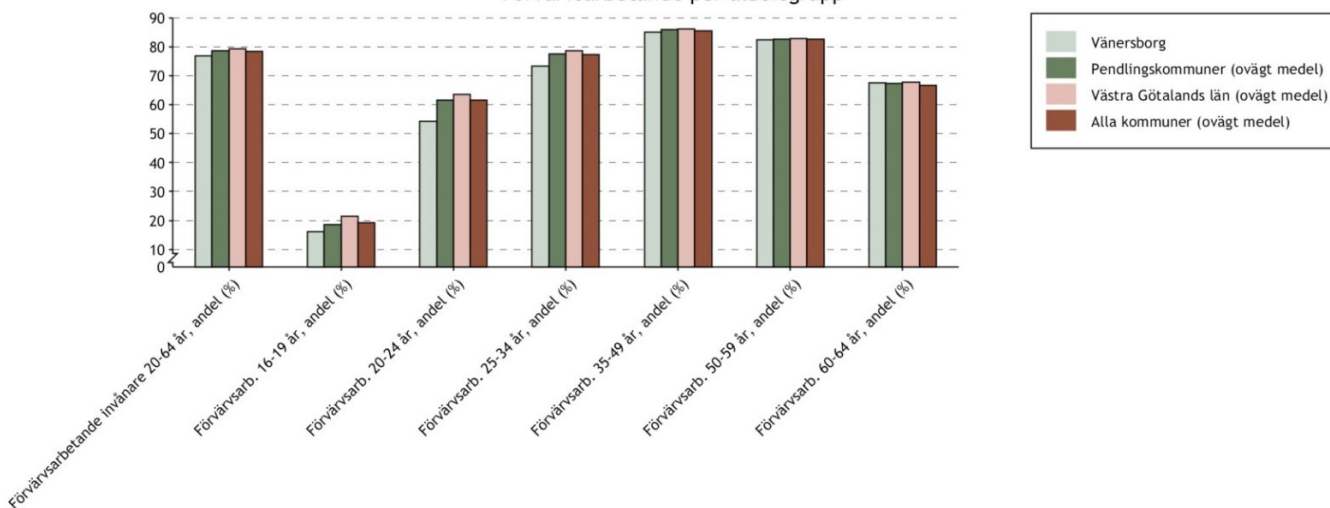
Arbetslöshet 16-24 år i kommunen, andel (%) av bef. (Värde)

Arbetslöshet, (%) (Värde)

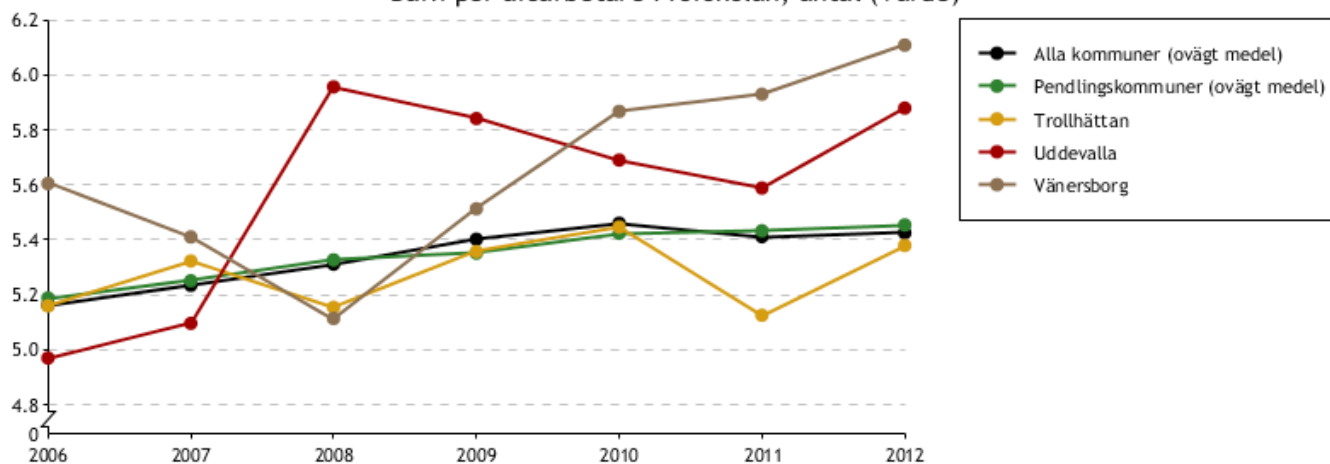
Förvärsarbetande per åldersgrupp

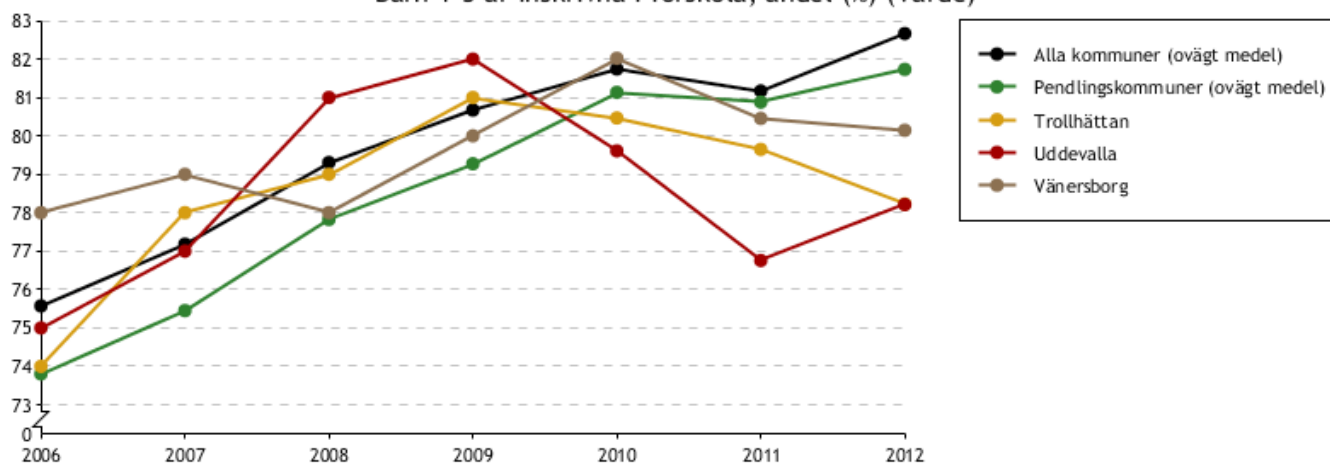
2011

Utbildning

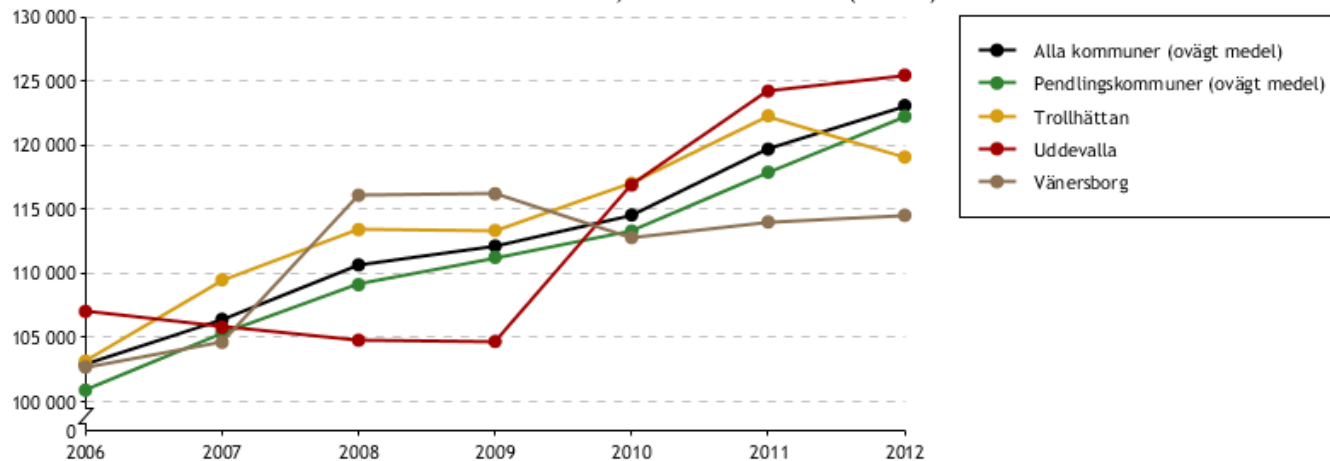
Barn per årsarbetare i förskolan, antal (Värde)

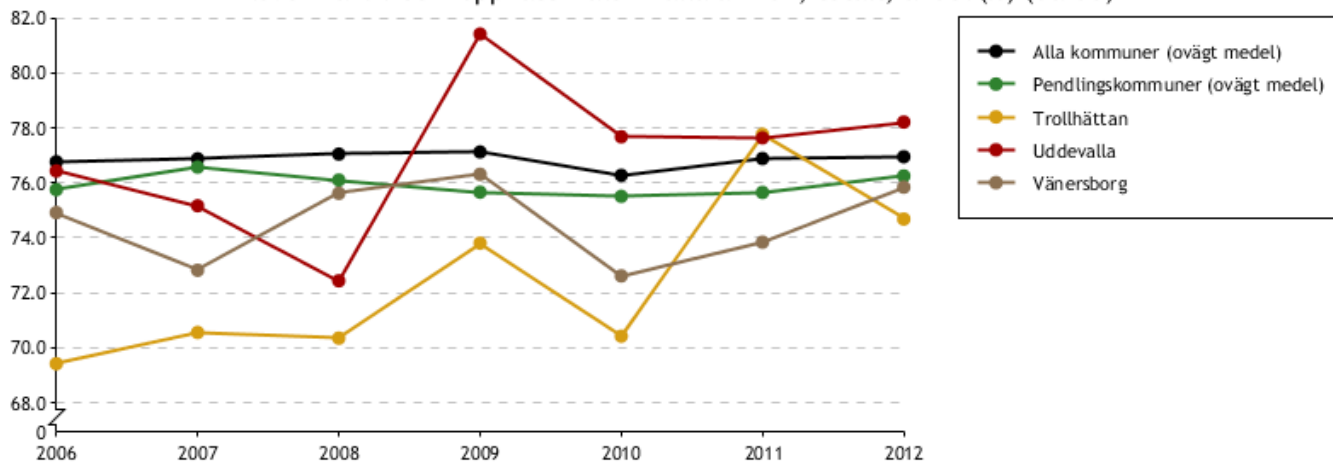
Barn 1-5 år inskrivna i förskola, andel (%) (Värde)

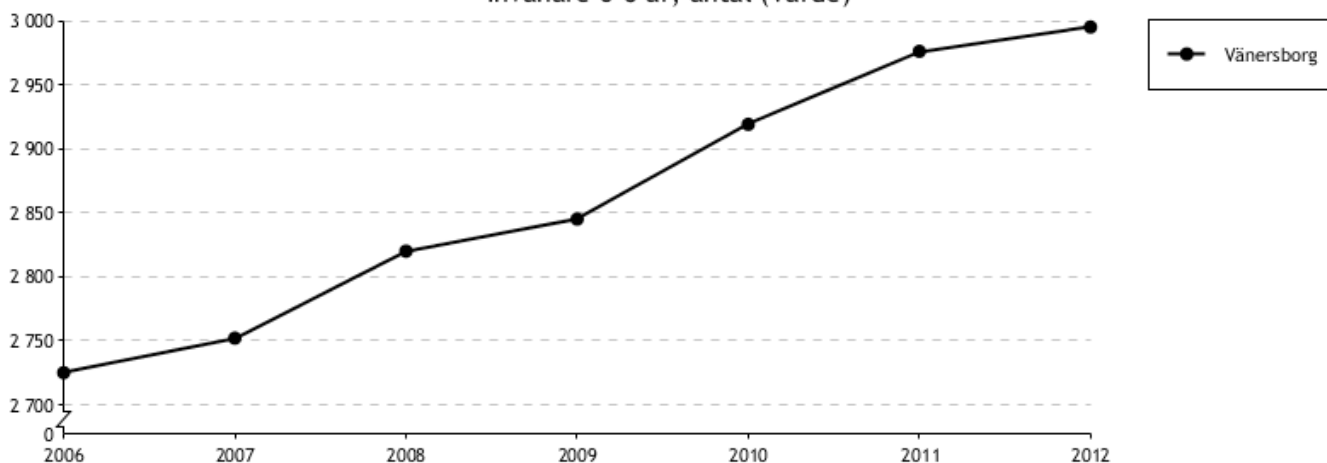
Kostnad förskola, kr/inskrivet barn (Värde)

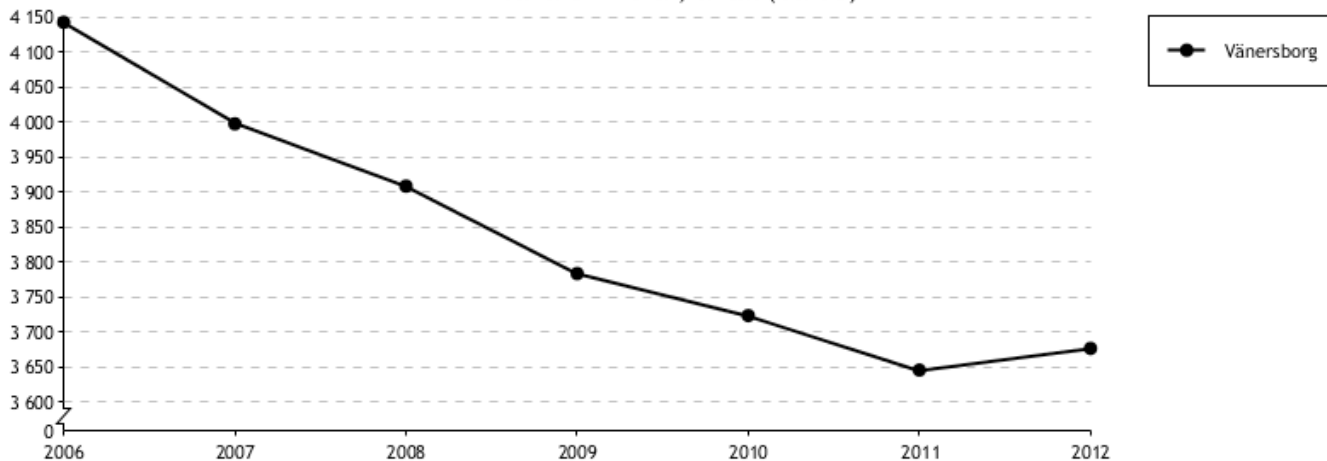
Elever i åk. 9 som uppnått målen i alla ämnen, totalt, andel (%) (Värde)

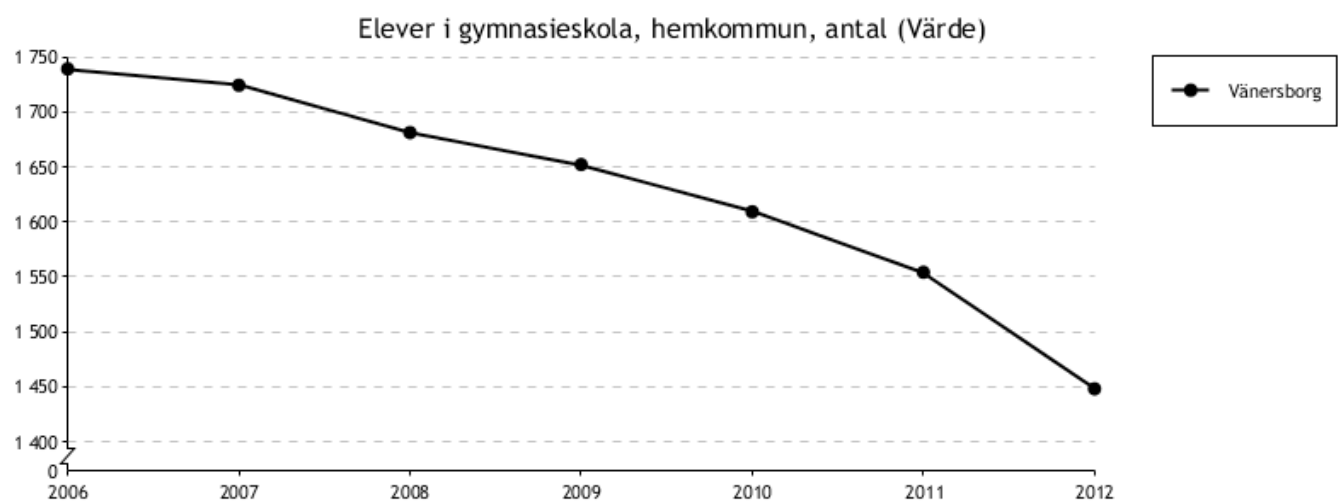
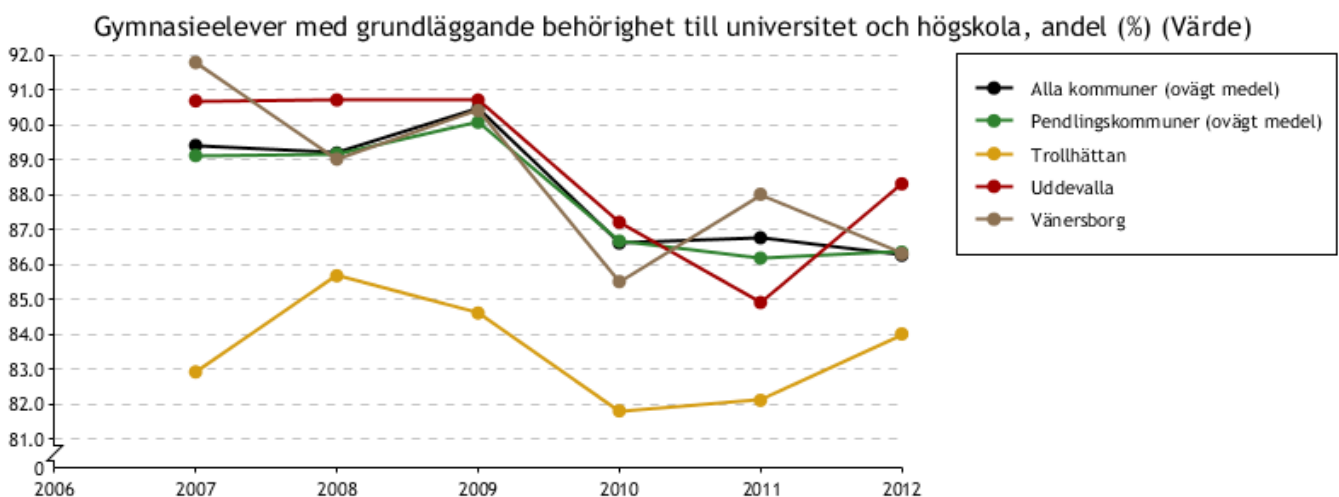
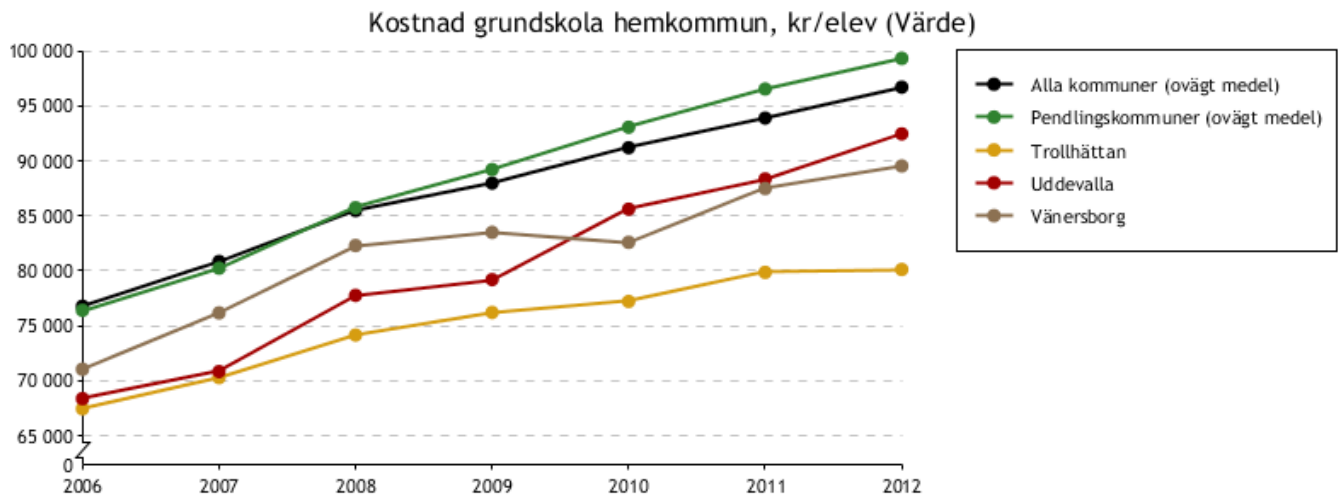

Invånare 0-6 år, antal (Värde)

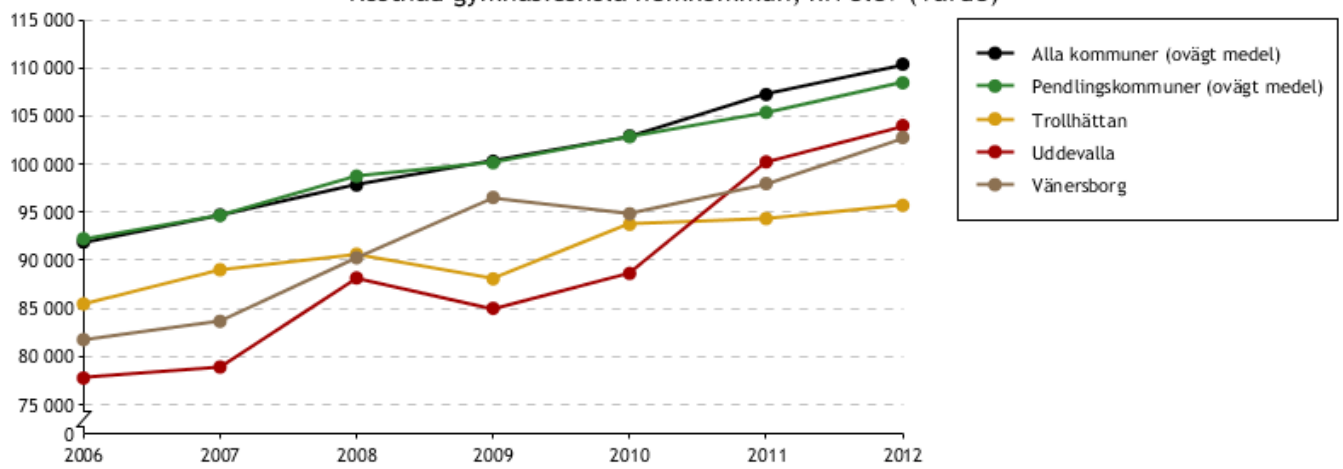

Invånare 7-15 år, antal (Värde)

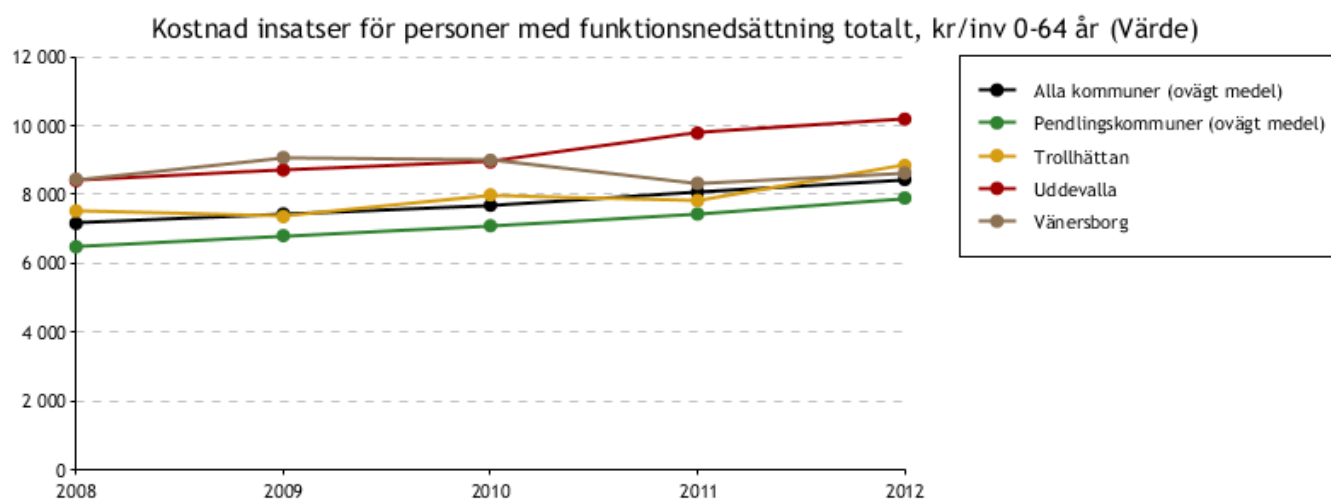
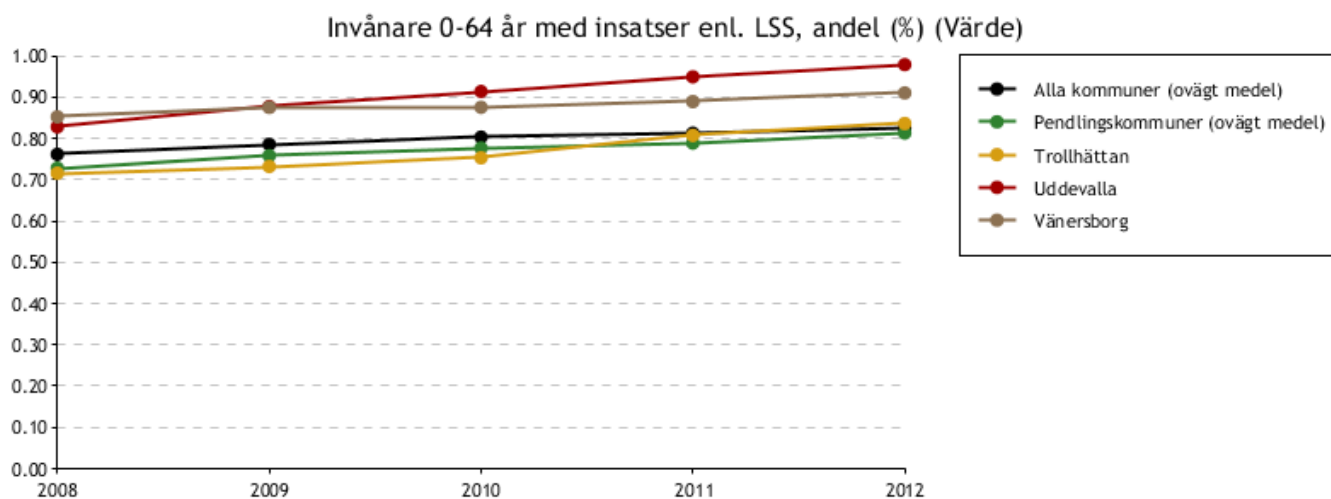

Kostnad gymnasieskola hemkommun, kr/elev (Värde)

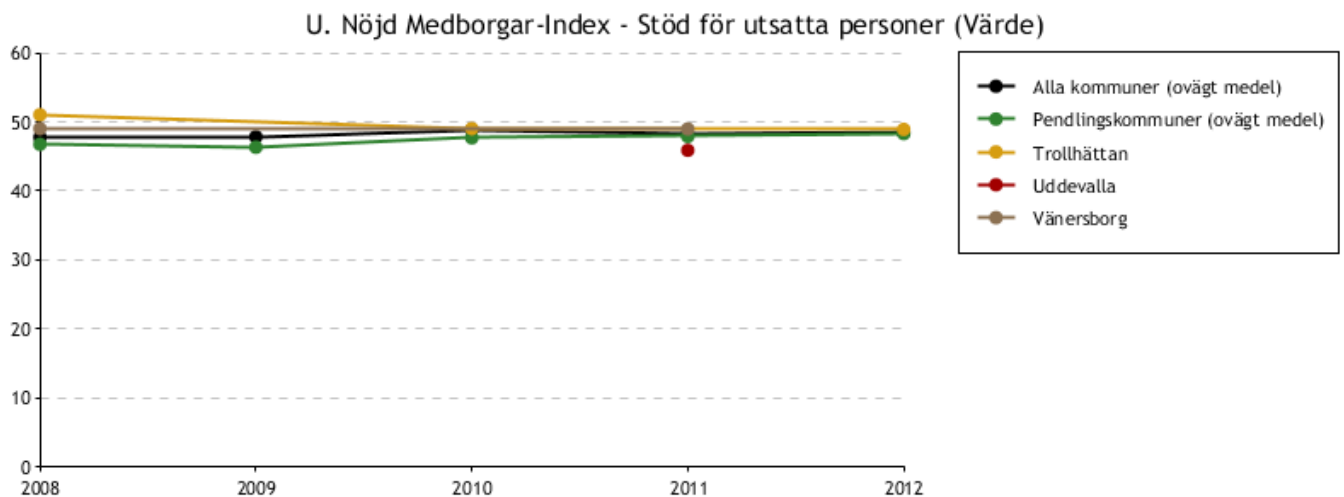
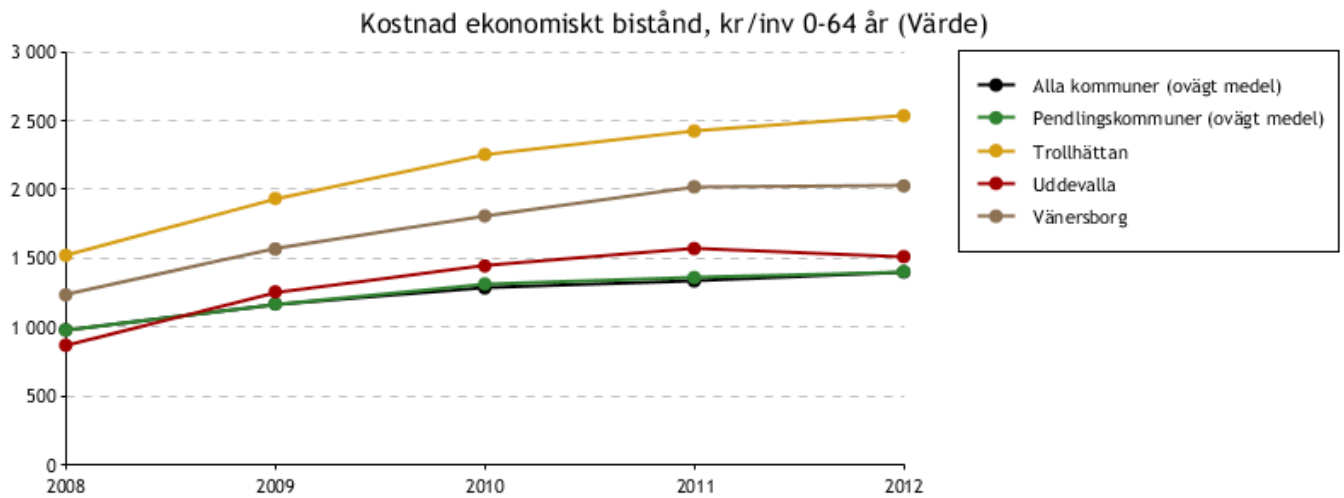
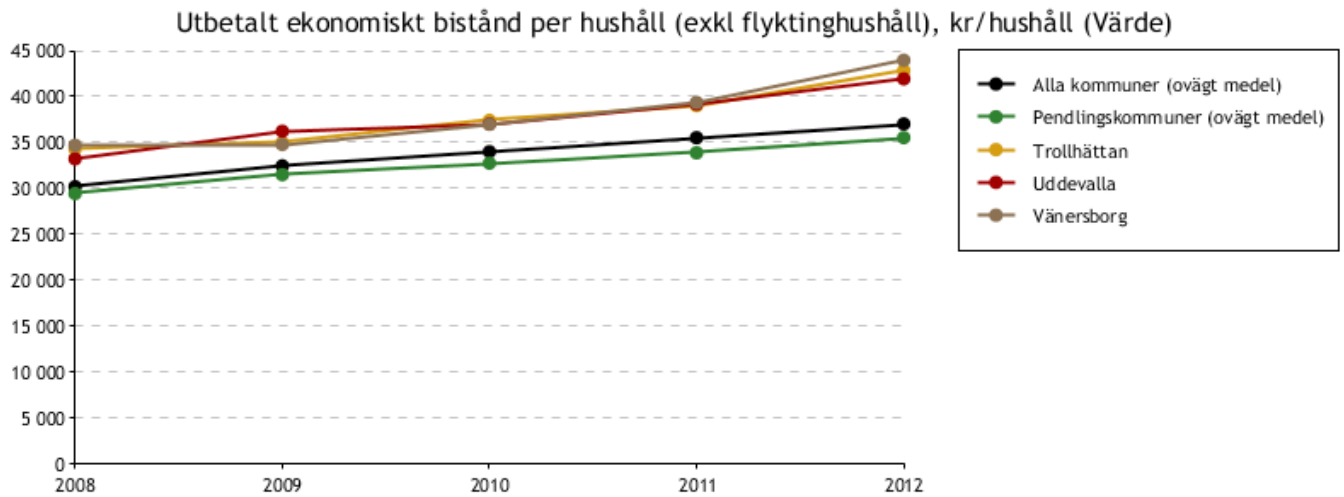

Socialtjänst

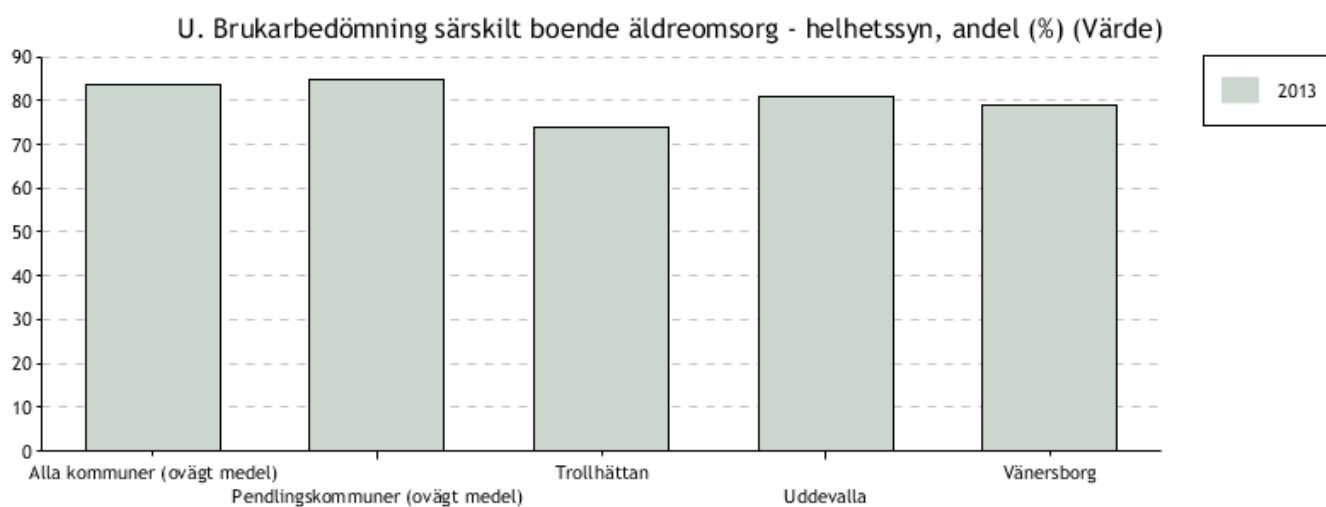
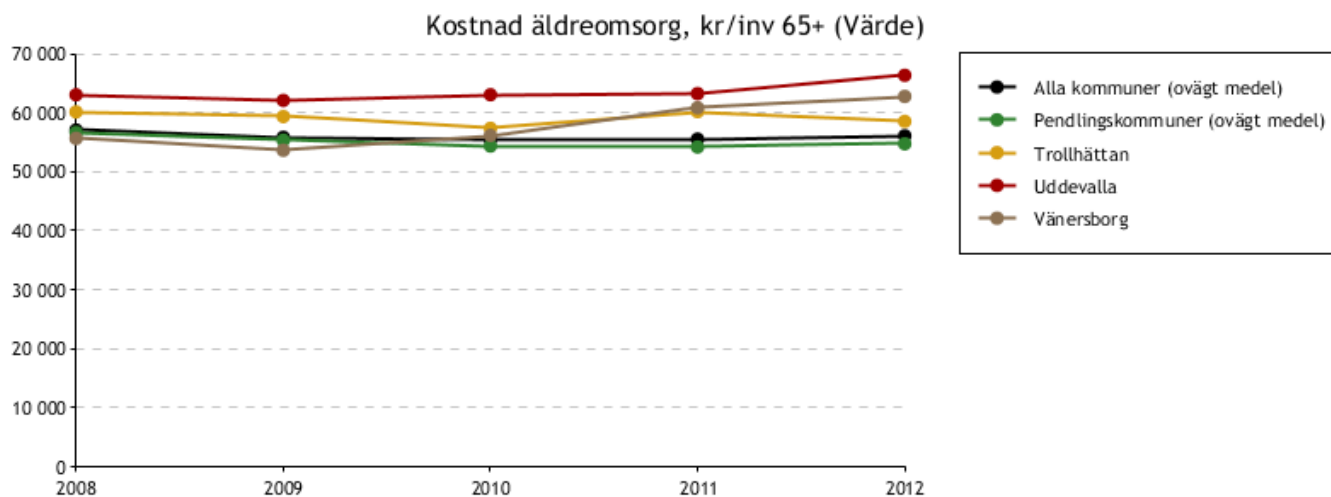
Omsorg och funktionshindrade

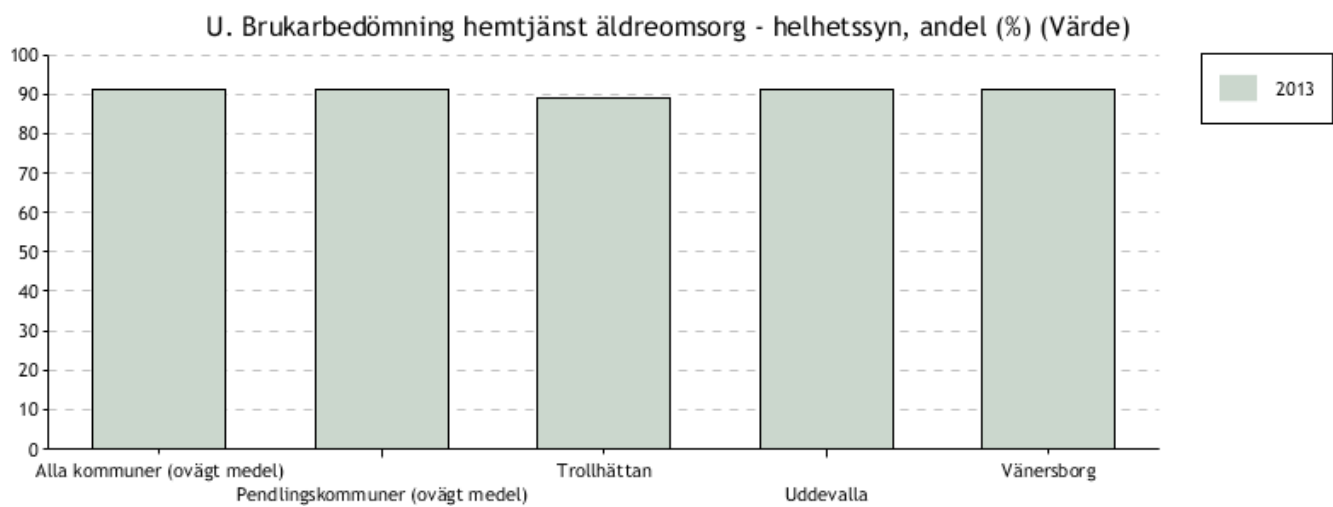
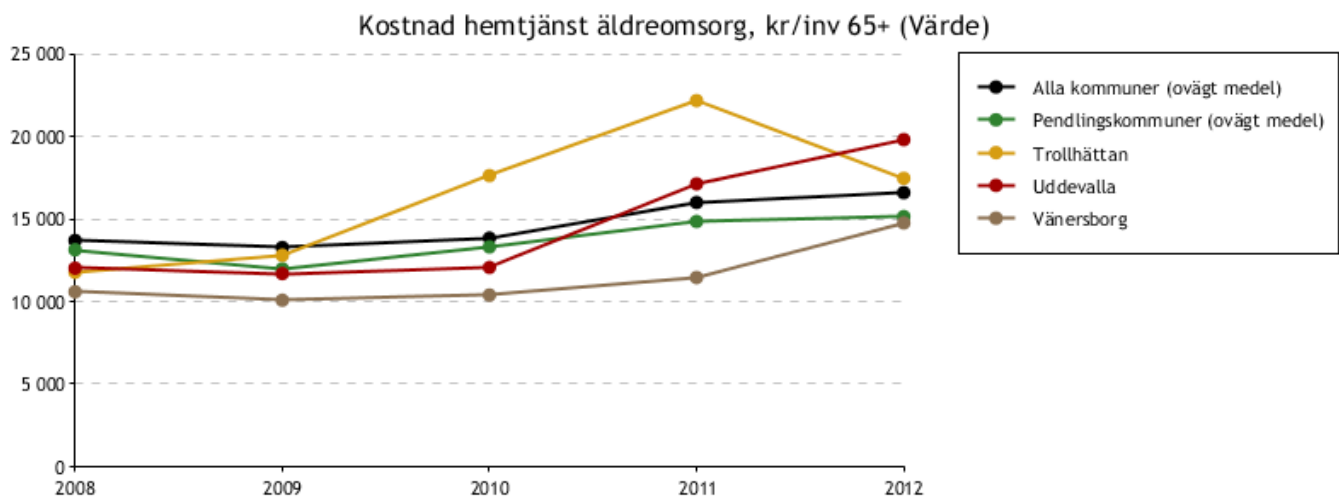
Individ- och familjeomsorgen

Vård och omsorg

Andel tillfrågade brukare som är nöjda eller mycket nöjda

Andel tillfrågade brukare som är nöjda eller mycket nöjda

Källförteckning

Befolkningsprognos

- Statistiska centralbyrån (SCB): Statistik över befolkningsförändringar

Omvärldsanalys – Strategiska områden

Ekonomiska förutsättningar

- Cirkulär och rapporter från SKL och Konjunkturinstitutet under 2013

Arbetsmarknad

- Kairos Future: Idéskrifter 1-4, februari 2012
- Långtidsutredningen 2001 (LU 2011), Huvudbetänkandet
- Budgetpropositionen 2014

Attraktiv arbetsgivare

- Sveriges kommuner och landsting (SKL)

Miljö

- SMHI: Rapport nr 2011-45 – Klimatanalys för Västra Götalands län
- Klimatpropositionen (prop. 2008/2009:162)
- Statens miljöförvaltning: www.miljo.fi
- Artdatabanken: <http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/>
- Naturvårdsverket: <http://www.naturvardsverket.se/Amnen/Biologisk-mangfald/>
- SKL – Omvärldsportalen: <http://skl.omvarldsportalen.se/?q=taxonomy/term/21>

Folkhälsa

- ”Städer som nav för en globalt hållbar samhällsutveckling eller slagfält för sociala konflikter” – Hans Abrahamsson

Stadsbyggnad

- Statens folkhälsoinstitut
- Översiktsplan 2006
- SKL

Kultur

- Kairos Future: Framtidsbarometern
- Kulturrådet: Strategi för regionala tillväxtfrågor 2011-2013
- Riksantikvarieämbetets omvärldsanalys 2010-2015

Omvärldsanalys – Kärnverksamheter

Utbildning

- Budgetpropositionen 2014: Uppgiftsområde 16 – Utbildning och universitetsforskning
- Kairos Future: Skola 2021
- Skolverkets rapport 374: Likvärdig utbildning i svensk grundskola?
- SKL: Ekonomirapporten oktober 2013
- Skolverkets rapport 387: Lägesbedömning 2013
- Skolverket/SIRIS: Statistik
- Befolkningsprognos (Vänersborgs kommun)
- Information-, kommunikation- och teknikstrategi 2011-2015 (Vänersborgs kommun)

Social service

- SKL: Vägval för socialtjänsten – underlag för omvärldsanalys
- Patientlag (SOU 2013:2)
- Ansvarsfull hälso- och sjukvård (SOU 2013:44)
- Budgetpropositionen 2012/13:1
- Budgetpropositionen 2013
- Budgetpropositionen 2014

Vänersborgs kommun